

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie a patopsychologie

Bakalářská práce

Barbora Kadová

Analýza rozdílů dodržování třídních pravidel v MŠ chlapci a děvčaty
předškolního věku

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím literatury a pramenů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Řetové dne 9.4.2019

Barbora Kadová

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce, doc. PhDr. Josefu Konečnému, CSc. za přínosné a odborné rady při zpracování.

Obsah

Úvod	5
1 Dítě v předškolním věku	7
1.1 Charakteristika dítěte v předškolním věku	7
1.2 Rozdíly chlapce a děvčete předškolního věku	9
2 Mravní výchova dítěte	13
2.1 Mravní výchova a vybraní výchovní činitelé	13
3 Pravidla chování.....	15
3.1 Pravidla chování v mateřské škole	15
3.2 Vymezování hranic dětem - s dětmi.....	17
3.3 Dodržování pravidel.....	19
3.3.1 Výchovné odměny versus sankce.....	21
4 Předškolní vzdělávání v České republice.....	23
5 Výzkumné šetření a jeho cíle	25
5.1 Metodologie výzkumu.....	25
5.2 Výzkumný vzorek	26
5.2.1 Předvýzkumné šetření	26
6 Zpracování dat a výsledky výzkumného šetření	27
6.1 Diskuze a shrnutí výzkumného šetření.....	42
Závěr	44
Seznam použitých zdrojů	46
Seznam příloh	49

Úvod

Pravidla v mateřské škole. Pro zasvěcené - učitele mateřských škol - je to zcela běžný pojem, bez jehož uskutečňování by nebyla práce s dětmi tak docela možná. Dodržování pravidel je předpoklad k vytvoření dobrého a bezpečného soužití v mateřské škole a k umožnění efektivního průběhu předškolního vzdělávání a naplňování jeho cílů. Autorem pravidel ve třídě je vždy sama mateřská škola, proto se u jednotlivých předškolních zařízení liší. Všechny ale mají povinnost naplňovat vzdělávací cíle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (2018).

Účelem pravidel je udávat dětem směr a korigovat jejich chování nastavením hranic tak, aby bylo v souladu se sociálními, společensky uznávanými normami. Je tak jimi regulováno chování ve třídě i vně, jednání s dětmi i dospělými a vztah k přírodě a živým organismům. Také je jimi definován způsob plnění hygieny a správného stolování. V pravidlech mateřské školy se tedy prolínají úkoly běžného fungování založené na samostatnosti dítěte, zásady kultivovaného chování a vyjadřování a v neposlední řadě pravidla zajišťující hladký průběh dne. Pravidla by měla být formulována srozumitelně a konkrétně.

Malé děti jsou zvědavé a naplněné touhou poznat nové věci. Říká se, že nasávají „jako houby“. Riziko však spatřuji v nedostatku zkušeností a zažitých situací, které by dětem pomohly spolehlivě rozlišit a filtrovat dobré a špatné vlivy. Proto do sebe vpouští vše, co jim okolí nabídne. Jsem tedy přesvědčena o tom, že je důležité malé děti dobře formovat a vystavovat je především pozitivním faktorům. A to je nelehký úkol všech vychovatelů.

Říká se, že morální výchova upadá. Neměla jsem sice doposud mnoho možností být delší dobu v praxi, ale přátelé pracující s malými dětmi mně tlumočí své zkušenosti. Ty nejsou vždy pozitivní; stěžují si např. na zvyšující se nevychovanost a agresi dětí. **Motivací k výběru** tématu dodržování pravidel dětmi je můj zájem o problematiku výchovy a psychologii dítěte předškolního věku a současně mě zajímá aktuální stav mravní výchovy v mateřských školách. Jsem přesvědčena, že téma je aktuální a stojí za to ho zkoumat. Na samém počátku půlročního bádání si troufám říct, že zpracování vybraného tématu mě bude bavit, leč jsem si vědoma, že stojím před nelehkým úkolem.

Jak již z názvu bakalářské práce vyplývá, **hlavním cílem** je nalézt a analyzovat rozdíly v dodržování pravidel v mateřské škole chlapci a děvčaty. Pod pravidla třídy spadá velká kapitola chování a kázně. Mým předpokladem je, že tato oblast je nejkritičtější, zvláště pro

chlapce. Naplnění hlavního cíle bakalářské práce je podmíněno splněním dílčích cílů stanovených ve dvou rovinách – teoretické a empirické.

Klíčovými kategoriemi **teoretické části** jsou: dítě předškolního věku, výchova dítěte, vymezení hranic a předávání správných modelů chování. Teoretickým dílčím cílem je popsat a vysvětlit genderové odlišnosti dětského psychického vývoje, a to na základě odborné literatury.

Tato teoreticko-empirická bakalářská práce je úzce profilovaná na rozdíly děvčat a chlapců. Můžeme se ptát: nalezneme u nich určité rozdíly ve vnímání a dodržování pravidel? Která pravidla jsou pro ně nejsnazší a která nejobtížnější na dodržování? Odpovědi budeme hledat konfrontacemi teoretických poznatků z odborných publikací s reálnými výsledky výzkumného šetření. Domnívám se, že publikací zaměřených na uvedené téma bude nedostatek, proto se opíráme zejména o **praktickou část** bakalářské práce, která bude zaznamenávat zkušenosti učitelů mateřských škol s realizací pravidel ve třídě. Výsledky výzkumného šetření budu následně kategorizovat, vyhodnocovat a konfrontovat s teoretickými poznatky.

1 Dítě v předškolním věku

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda existují rozdíly v pravidlech dodržovaných více chlapci předškolního věku, než děvčaty a naopak. Abychom mohli odpovědět na tuto cílovou otázku, je v první řadě nutné porozumět dítěti předškolního věku a znát jeho vývojová specifika. Proto je první kapitola teoretické části věnována dítěti předškolního věku a předkládá základní charakteristiku období označovanému jako *věk hry*. V druhé podkapitole se zaměříme na rozdílnost pohlaví, ve které se pokusíme poodhalit původ rozlišných preferencí a tendencí vázaných na pohlaví.

1.1 Charakteristika dítěte v předškolním věku

V předškolním věku, který je ohraničen třetím a šestým (sedmým)¹ rokem života dítěte, dochází k velkému rozvoji po stránce intelektuální, sociální a fyzické. Předškolní věk je označován jako *zlatý věk hry*. Hra se stává hlavní zájmovou činností dítěte a hlavním prostředkem rozvoje dítěte po stránce motorické a psychické. Hry jsou charakteristické spontánností, bohatostí, symbolismem a tvořivostí. Mezi nejčastější druhy patří symbolické a námětové hry. Děti také mají v oblibě kresbu a vyprávění, které dětem umožňují rozvoj fantazie a představivosti a slouží jako ventil při napětí. (Hříchová a kol., 2004; Říčan 2014)

Emoční vývoj

Vývoj centrální nervové soustavy umožňuje změny v emočním prožívání a rozvoj emoční inteligence. Nyní je prožívání situací vyrovnanější a často pozitivně laděné. Dokážou mnohem lépe rozlišit negativní a pozitivní emoce, chápou jejich význam a lépe s nimi nakládají. Rozumí nejbližší budoucnosti - projevují strach a radost z toho, co přijde. Děti rády vyhledávají komické situace (pozn.: jejich smysl pro humor odpovídá úrovni jejich uvažování). (Vágnerová, 2012)

Vývoj poznávacích funkcí

Období předškolního věku je charakteristické tisícinásobného „proč“, velkou zvědavostí a vynalézavostí vyplývající z živé fantazie a představivosti. Spokojené dítě nebude, dokud mu dospělí neposkytnou uspokojující odpověď na otázky „proč“ a „jak“. Časté

¹ Konec fáze předškolního období není dán jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy (Vágnerová, 2012)

navazování rozhovoru a zájem o komunikaci je pro dítě velkým přínosem, protože se přitom učí zcela nevědomky gramatiku mateřského jazyka a nové slovní výrazy, které rozšiřují jeho aktivní slovní zásobu. Verbální komunikace odpovídá stupni myšlení. Řeč se zdokonaluje po stránce obsahové i formální a stává se zdrojem poznání. (Vágnerová, 2012)

Mozek dítěte dozrává. Myšlení je nedokonalé a je provázáno *magickými* (víra v pohádkové bytosti, smyšlené příběhy) a *antropomorfickými* prvky („polidštění“ neživé věci). Typická je *centrace*, kdy dítě ulpívá na jednom, na něčem výrazném, pro něj podstatným. S tím souvisí pojem *egocentrismus*, který zdaleka ještě není překonán. Dítě se nedokáže vcítit do druhých lidí a chápe jen sebe a své vlastní stanovisko, které považuje za jediné správné. Je také nutno podotknout, že dítě se neorientuje dobře v čase, nechápe časové souvislosti a žije pouze přítomností. Tento *prezentismus* (přetrvávající vázanost na přítomnost) představuje pro dítě subjektivní jistotu, protože se může přesvědčit, že tu věc teď a tady vidí. (Vágnerová, 2012)

Morální vývoj

Morální vývoj označuje vývoj charakteru a svědomí jedince během života. (Průcha, 2003) Podle Hříchové a kol. (2004) se v předškolním věku utváří základy charakteru osobnosti a jeho identita. Také se nově formuje svědomí: „*Dítě si uvědomuje sebe sama, má elementární svědomí a také pocity viny. Je si vědom toho, že něco nemá dělat, např. že nesmí mluvit sprostě, že se nemá vztekat apod. V tomto věku je dítě citlivé na pochvalu a uznání rodičů, s nimiž se identifikuje.*“ (s. 50)

Říčan (2014) se shoduje s Hříchovou (2004) a konstatuje, že v předškolním věku se nově utváří svědomí, které jako vnitřní činitel jedinci napovídá, co je a není správné. Nově i tehdy, když je dítě samo a čin nikdo nevidí. Charakter vnitřního hlasu bývá různorodý a zprvu je složen hlavně z příkazů a zákazů (dobré svědomí je v podstatě nepřítomnost špatného svědomí). Svědomí bývá stimulováno mravní výchovou v rodině. Je však běžné, že při rozhodování hlas svědomí přehluší hrozba strachu či příslib odměny. (Říčan, 2014) Jak podpořit mravní vývoj dítěte a jak funguje sankcionování a odměňování je podrobněji popsáno v kapitole 3.2.

Jaký je rozdíl mezi mladšími a staršími dětmi předškolního věku? Dítě ve třech letech bývá klidnější a poddajnější - ochotné poslouchat příkazy. Je také silně egocentrické, dívá se na svět svými naivními očima a nedokáže se na něj dívat z pohledu druhých. Pokud provede něco špatného, dítě se za svůj čin zastydí a snaží se ho nedělat. Naopak, starší děti si dobře

uvědomují, jaké jsou hranice a proč jsou tak nastavené. Úmyslné porušování domluv je však pro ně výzvou, adrenalinem a možností ukázat se před ostatními jako ten, který se nebojí. (Allen, Marotz, 2008)

1.2 Rozdíly chlapce a děvčete předškolního věku

James Dobson, významný americký psycholog, má široké spektrum odborné působnosti. Jak sám říká, jeho nejoblíbenější rolí je ta prostá otcovská. Ústředním zkoumaným tématem, nejen v jeho citované publikaci, je výchova chlapců a postavení mužů ve společnosti. Na začátku knihy „Výchova chlapců“ nás provádí proměnami názorů na rozdílnost postavení mužů a žen ve společnosti. Nesouhlasí se zavedením unisexu (dosl. „jednotné pohlaví“) nebo s radikálním feministickým hnutím, které vyvolávalo nutnost změny ve výchově chlapců. Jejich požadavkem také bylo, aby se chlapci stávali více děvčaty. Měli by si hrát s panenkami a vozit kočárky. (Dobson, 2003)

Vágnerová (2012) hovoří o fenoménu *genderová segregace*, která znamená preferenci kontaktu dětí stejného pohlaví. V mateřských školách se tak nemálo objevují skupiny tvořené jenom děvčaty nebo různá teritoria, určená jen pro jedno z pohlaví. Také s tím souvisí výběr hry a hrových partnerů. Chlapci a děvčata se dívají na svět jinými očima, ba až protichůdnými. Liší se jejich přístup téměř ke všemu. Čím je dána genderová identita a typické chování pro jedno z pohlaví?

Vágnerová (2012) zdůrazňuje vliv rodičů. Při výchově dítěte je důležitá přítomnost obou rodičů, a pokud tomu tak není, dítěti chybí poznatky o chování dospělého opačného pohlaví. Identita chlapce nebo děvčete se rozvíjí na základě identifikace s rodičem stejného pohlaví, který pro něj představuje „významný model genderové role“ a posiluje v něm sebejistotu.

Podle Dobsona (2003) se nejedná pouze o styl výchovy a příklad rodičů - rozdílné tendence chlapců a děvčat mají původ v tělesných dispozicích. Každého z nás se týkají biologické danosti, které podněcují chování vázané na pohlaví. Neurobiologické vlivy a produkce hormonů mají vliv na člověka v každém věku (tj. i dětí v předškolním věku). Z tohoto biologického „předurčení“ plyne typické rozdělení rolí ve společnosti, které platilo už v počátcích lidské civilizace. Ve všech kulturách vládli a vládou muži; rozhodují a řídí, starají se o zabezpečení a chod instituce, pracují se dřevem a kovem. V mužích je podněcována velká touha po moci a majetku. Na druhé straně, ženy tradičně zastávají role pečovatelek a matek; shánějí jídlo a ošacení, zajišťují péči, výchovu a vzdělání dětem, starají

se o potřebné. Ukazují mužům citovou a emocionální stránkou. Typické rozdělení rolí vázané na pohlaví platí dodnes, i když čelí feministickým tlakům. Pozměnit mužské nebo ženské smýšlení a chování nepřipadá v úvahu, protože odporuje jejich přirozené povaze. Navíc Bůh stvořil dvě různá pohlaví právě pro to, aby se svými odlišnými vlastnostmi vzájemně doplňovala. (Dobson, 2003)

Identita chlapce

Mužství a mužské povahové rysy jsou dány velkým množstvím mužského hormonu *testosteronu*². V důsledku přílivu testosteronu v postnatálním období jsou omezeny elektrické přenosy z jedné hemisféry do druhé, což ovlivní jeho přemýšlení o věcech emocionálních. Dalším typickým rozdílem v pohlavích je lokalizace vývoje jazyka v mozku, což pravděpodobně způsobuje větší výřečnost dívek. Mužský hormon ovlivňuje chlapce nadále po zbytek života, nejvíce v době nástupu puberty. Změnami prochází tělo (objevují se druhotné pohlavní znaky) i jeho mysl a chování (z chlapce se stává člověk ještě více zamklý, depresivní, nepořádný a vzdorovitý). Testosteron je hybnou silou všech zájmů mužů, které označujeme jako typické mužské (např. hokej, jízda automobilem, lov, horolezectví, karate aj.). Chlapci vynikají v oblasti logiky a argumentace, matematiky, techniky či přírodních věd.

Druhým klíčovým biologickým faktorem mužů a žen je přítomnost *amygdaly* ležící uprostřed sídla emocí – hypotalamu. Amygdala při jakékoliv hrozbě vysílá impulzy vyvolávající agresi a nepříjemné pocity. Přítomnost rozměrnější amygdaly a produkce testosteronu u mužů odhaluje důvody jejich často impulzivního, nepřiměřeného a iracionálního chování s prvky agrese. Při výchově chlapcovu výbušnou povahu neeliminujeme, ale usměrňujeme. Tento temperament je součástí cesty, která by měla vyvrcholit změnou chlapce v muže „živitele a ochránce.“ (Dobson, 2003)

Zřetelnou tendencí chlapce je více riskovat – hlavně fyzicky. Oproti děvčeti je sebejistější, soutěživější a odvážnější. Vyhledává nové příležitosti a dobrodružství. Nevadí jim změny a riziko. Myslí často na vítězství a pro jeho získání jsou odhodláni upozadit vše ostatní. Má to vliv na kluky, jež mají sklon riskovat, bojovat, chlubit se, předvádět, být asertivní a soutěživý. Kluci předškolního věku, popohánění vnitřní silou, jsou ve sportovních aktivitách draví; chtějí vyjít z bojů jako vítězové. (Dobson, 2003)

Biddulph (2011) muže charakterizuje jako „prkenné, odměřené a útočné“. (s. 11) Vnímá je jako rozpolcené duše s nasazenou maskou na obličejí zakrývající jejich zranitelnost.

² pozn.: ženské tělo produkuje taktéž testosterony, je jich ale dvacetkrát méně než u mužů (Dobson, 2003)

To se však netýká malých chlapců, kteří žijí svůj život naplno a pravdivě. Krize mužství podle něj přichází „až“ s nástupem puberty, kdy si chlapec nevědomě volí svou životní roli (frajer, pohodář, šprt,...), která však není jeho pravou tvář, ale pouze tvář, která vyhovuje požadavkům okolí. Masku ho sice uchrání před odkrytím zranitelnosti a před posměšky, ale stává se překážkou na celoživotní pouti. (Biddulph, 2011)

Identita děvčete

V ženském těle převládá hormon *serotonin* s protichůdnými projevy, než má hormon testosteron. Potlačuje impulzivitu chování, umožňuje vytvoření správného úsudku. Proto děvčata bývají klidnější a „rozumnější“. Více tedy o pravidlech, ať už jsou nastavené v jakémkoliv prostředí, přemýšlejí. Protože jsou obezřetnější a mají vyvinutější intuici, nepouští se do věcí, v kterých vidí riziko nebo nebezpečí a nedělají tolik unáhlené kroky. Z předchozí kapitoly o rozdělení rolí můžeme usuzovat, že děvčata mají obecně větší ochotu k podřízení, nejen mužům, ale i obecně platným požadavkům ve formě zákonů, společenských norem nebo povinností vyplývajících ze samotné role. (Dobson, 2003)

Biddulph (2011) charakterizuje ženy a dívky jako pravdivé bytosti, které nepotřebují nic skrývat. Jsou vnímavější, upovídanější a plné života. Většina z nich ví, kam míří a jejich kroky jsou v souladu s tím, kým jsou. Možná na tom má podíl feministické hnutí minulého století, jež bezesporu přineslo ženám nové možnosti a zvýšilo jejich postavení ve společnosti. Snížil se jejich útlak a dostalo se jim větších práv, píše Biddulph (2011).

Není ženy, jež by nevyhledávala stálost, ochranu, jistotu a bezpečí. Jejich nespornou dominantou je předávání citu, něhy, vytváření domova a přátelských vztahů. Čistě ženskou výsadou je přivádět na svět děti. Tím se vysvětluje, proč více tíhnou ke starostlivosti o druhé (hlavně o své dítě) a potažmo o svou domácnost. Zmiňované skutečnosti se promítají i v malých děvčatech, které v sobě probouzejí ženskou sílu a odrážejí ve svém chování charakteristické ženské tendence. Děvčata v mateřských školách jsou více přátelská, trpělivá a svými empatickými schopnostmi snadněji přijímají druhé a tmelí kolektiv. Záleží jim na vztazích a chtějí je rozvíjet, dokonce jim záleží víc na vztazích než na vlastních úspěších. Jejich nápady a názory jsou výsledkem rozvinuté intuice. Starostlivost a pečlivost se u děvčat v mateřské škole projevuje větším citem pro dodržování hygieny, správného stolování a zejména smyslem pro pořádek (např. ustlání postýlky, úklid ze stolečku po skončení činnosti, úklidu hraček na své místo, respektování přidělené vlastní značky atd.). Ve všem následuje svoji matku, která je jí vzorem, píše Dobson (2003).

Podle Vágnerové (2012) bývají dívky citlivější a empatičtější. Pokud si mohou vybrat, upřednostňují klidné vyřešení situace bez větších konfrontací a to cestou verbální, nikoliv fyzickými útoky, jak je tomu u chlapců.

Po přečtení první kapitoly bychom si jistě dokázali dobře představit dítě předškolního věku. Samotná charakteristika tak krásného a živoucího vývojového období by dokázala zaplnit několik stránek papíru, ale nám jako vzhled do tématu stačí uvést podstatné a viditelné znaky, které jsou klíčové k dalšímu rozvoji dítěte a mají souvislost s tématem dodržování norem. V druhé polovině kapitoly jsme si uvedli základní charakteristiku osoby chlapce a děvčete a jejich typické tendence. Při hledání vlastní identity (podstaty) pomáhají chlapcům a děvčatům jejich rodiče, kteří jsou jim svým chováním modelovým vzorem.

2 Mravní výchova dítěte

Kapitola „Mravní výchova dítěte“ má spíše teoretický charakter. Pojednává obecně o mravní výchově a výchovných činitelích a jejich rolích ve vývoji jedince. Proč je tato kapitola zahrnuta v bakalářské práci? Výchova slouží k formování jedince a utváření jeho základních hodnot a postojů, tedy díky ní učíme děti základním předpisům a pravidlům platné ve společnosti. Dětský psycholog a autor mnoha knih, Zdeněk Matějček, nám v dalších odstavcích jasně deklaruje, co je potřebné pro zdárnou výchovu dítěte a rovněž upozorňuje na rizika.

2.1 Mravní výchova a vybraní výchovní činitelé

Vývoj člověka je složitý proces a ve vzájemných zápasech se na něm podílí mnoho vlivů *vnitřních* (dědičnost a dispozice jedince) a *vnějších* (prostředí, výchova). Mezi prostředí řadíme např. masová média či materiální zabezpečení. Další formou vnějšího působení je výchova, která je odlišná hlavně tím, že je záměrná a organizovaná a díky ní můžeme ovlivnit jedince, tvrdí Bokorová a kol. (1978). Průcha a kol. (2003) definují výchovu jako „*Proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.*“ (s. 277)

V úvodu by nás mohl uklidnit názor Roggeho (1996), který sděluje všem vychovatelům, že žádná výchova nikdy nebyla, není a nebude dokonalá. Rogge říká, že problémy s ní spjaté jsou normální a běžné, ba i žádoucí. Díky chybám a porážkám se stáváme lepšími vychovateli a partnery našich dětí na společné cestě. „*Výchova znamená třenice, konflikt a harmonii, blízkost a rozlišky. Kde je tření, tam je vřelost, kde žádné není, tam je chlad. Výchova je vřelost, a proto vyžaduje tření.*“ (Rogge, 1996, s. 9)

Pro období předškolního věku je typické přirozené objevování světa a seznamování se s jeho zákonitostmi. Dítě už od mala pozoruje chování druhých, zvláště rodičů, a přirozeně se tak setkává s chováním a návyky, které ho formují. Pokud se dítěti vštěpují základní hodnoty: respektování sebe a ostatních, tolerance a úcta k životu, pozitivně ovlivňujeme jeho mravní vývoj. **Mravní výchova**, jako jedna ze složek výchovy, je pak charakterizována takto: „*Výchovné působení na dítě, jeho rozum, představy a postoje, city, vůli a jednání, aby byly v souladu s obecně uznávanými zásadami etiky.*“ (Průcha a kol., 2003)

Prvotním záměrným výchovným činitelem dítěte je rodina, nejdříve matka, poté otec. Ti do své dcery nebo syna vkládají svou výchovou a samotným bytím „část sami sebe“ a předurčují mu tak podobu návyků a životních postojů. Dítě si také vytváří elementární představy o fungování člověka ve společnosti a o charakteru vztahů mezi lidmi vůbec. Dalšími průvodci v životě dítěte se stávají jejich učitelé, počínaje učiteli v mateřských školách. Ti zastávají role vychovatelů, kteří navazují na primární výchovu probíhající v rodině. (Matějček, 2005) Jak nám říká RVP PV (2018, s. 6): „*Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu.*“

Klíčem úspěšné výchovy je soulad přístupů rodičů a vychovatelů, i když je zcela zřejmé, že ne vždy se to daří nebo to je možné. Důvodem je odlišnost výchovných stylů (přístupů). Upozorňujeme však na neoddělitelnost těchto činitelů a nutnost vzájemné spolupráce. Učitelky mají oproti rodičům tu výhodu, že jsou vnímány dětmi jako větší autority a jako ty *milé paní učitelky*, které mají vždy pravdu, a proto se musí poslouchat. O to větší odpovědnost nesou učitelky za své působení a chování, které by mělo být dětem dobrým vzorem, upozorňuje Matějček (2005).

Vychovatelé chtějí pro dítě to nejlepší. Altruismus, odevzdanost dítěti a potřeba být stále jemu k dispozici může vést k opomíjení a nevnímání sama sebe. Rogge proto apeluje na nastavení správné míry „oddanosti“. Rovněž usiluje o to, aby každý vychovatel našel lásku sám k sobě a začal se respektovat, protože jedině tak dokáže s láskou přijímat a respektovat druhé. Správnému stanovení hranic dětem nutně předchází stanovení hranic sobě samému. (Rogge, 1996)

Výchova a vzdělávání je účelné formování jedince. Po několik staletí stále není jasné, jaký faktor má rozhodující slovo v utváření člověka – zda dědičnost, vliv prostředí, nebo vliv výchovy. Není to ale měřitelné a pro naši práci příliš podstatné. V každém případě má výchova svůj podíl při vývoji a utváření osobnosti jedince.

3 Pravidla chování

Následující kapitola se věnuje problematice vymezení hranic. Zauvažujeme nad otazníkem, zda vůbec po dětech chtít nějaké respektování pravidel a „kočirování“ chování. V tomto místě již pokládám za nezbytné říct, že žádná odpověď není jediná správná a měli bychom říct mnoho „pokud...“. Protože sociální normy se do pravidel třídy také promítají, věnujeme jejich realizaci v prostředí mateřské školy další odstavce. Co dál pravidla ve třídě upravují? Vycházíme z cílů Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (2018) a vlastních zkušeností. Dále se zaměříme na způsob vymezení hranic dětem a předložíme některé praktické zkušenosti s tím, jak posílit v dítěti motivaci a ochotu pravidla dodržovat.

3.1 Pravidla chování v mateřské škole

Pravidlo, nebo také norma je předpis se závaznou platností. Pravidla chování bychom mohli označit jako sociální normu, kterou manželé Hartlovi v Psychologickém slovníku (2015) definují takto: „*Norma sociální je společensky závazný způsob chování příslušníků určité skupiny*“, přičemž „*dodržování normy je preferováno a posilováno a nedodržování sankcionováno a tlumeno.*“ (s. 360)

Někdo však může přijít s výtkou: „*Neomezujeme dítě nastavením pravidel, neustálým poučováním o „správném chování“ a vyžadováním jeho plnění?*“ Je mnoho lidí, kteří se s tímto názorem ztotožňují a podle něj vychovávají budoucí generaci. Matějček (2005) i Kopřiva (2016) jsou přesvědčeni o nezbytnosti nastavení pevných hranic při výchově dítěte. Takové „svévolné“ dítě bez pravidel ztrácí pocit jistoty, který potřebuje pro svůj bezpečný a radostný pobyt jak v mateřské škole, tak v domácím prostředí. Jde ale o to, jakým způsobem hranice vytváříme.

Cokoliv započneme učit dítě v předškolním věku, je velká naděje, že si danou věc osvojí - a takový návyk je velkým vkladem do budoucna. Také se tím naplňuje poslání předškolního vzdělávání: připravit dítě na školu a na život. Požadavky na chování dítěte pedagogové implementují do *pravidel třídy*, které se ve státních mateřských školách běžně objevují. Pedagog uzpůsobuje třídní pravidla jejím podmínkám, zejména pak úrovni a schopnostem dětí. Formulace a způsob interpretace pravidel záleží na učiteli, který se vždy snaží vyhovět konkrétní třídě a jejím potřebám. Metody a postupy učení dětí pravidlům

a jejich realizace se taktéž odvíjí od preferencí a zkušeností pedagoga. Při jejich vytváření vždy vychází z hlavního pedagogického dokumentu určeného pro předškolní vzdělávání – Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV), který je nově aktualizován ke dni 1.1.2018. Všechny mateřské školy zapsané v rejstříku škol jsou povinny z něho vycházet a vytvářet svůj školní vzdělávací program (ŠVP).

Pravidla třídy také naplňují rámcové cíle předškolního vzdělávání (RVP PV, 2018):

1. Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. Osvojení hodnot
3. Získání osobnostních postojů

Dítě přichází z rodiny poučeno o tom, že se *něco smí a něco nesmí*. O to jednodušeji se dítěti daří přijmout pravidla, která platí v mateřské škole. Pozitivně k tomu přispívá i vědomí, že v tom není samo, že se pravidlo týká všech přítomných bez výjimky včetně pedagogických a nepedagogických pracovníků. Dítě se posouvá v morální výchově o „patro výš“, když se nově učí respektu ke svým vrstevníkům (mimo pouhého respektu k dospělému rodiči), tvrdí Matějček (2005).

A k čemu je dítě vedeno v mateřské škole? Třídní pravidla regulují z velké části **způsob chování**, které se označuje jako *kázeň*. Znamená to, že chceme po dětech, aby byly k sobě hodné a ohleduplné, aby na sebe nežalovaly a nekřičely a spory řešily domluvou a ne násilím. Hrubé nerespektování pravidel, které je „mimo normu“ můžeme laicky označit jako *problémové chování* (určitý stupeň poruchy chování). I když cílem práce není diagnostikovat poruchy chování u dětí, v krajní míře se zmiňovaného problému dotýkáme. U školních dětí se porucha chování projevuje těmito jevy: krádeže, šikanování, lhaní, drogy, alkoholismus, promiskuita. (Průcha a kol., 2003)

U dětí předškolního věku je zásadní, aby se naučilo **samostatnosti a sebeovládání**. Teyschl a Brunecký (1973) souhlasí s Matějčkem (2005) a tvrdí, že bychom měli klást dítěti požadavky a vyžadovat jejich plnění. Určitá pravidla dítě potřebuje, aby se naučilo tlumit svou aktivitu a vycvičilo se tak v sebeovládání. Samostatnost dětí je požadována při všech každodenních činnostech, které jsou potřeba pro běžné fungování a obsluhu. Především jde o tyto jednoduché úkony: převlékání se, přezouvání, hygiena úst a rukou, obsluha na WC, uklízení si věcí na své místo. Mimo hygienických návyků si dítě osvojuje i **kulturní návyky**. Patří sem zásady slušné komunikace, slušného chování a stolování. V pravidlech třídy se tak

objevují tato pravidla: nebýt vybíravý v jídle a alespoň ho okusit, neplýtvat potravinami, nemluvit u jídla, při konzumaci potravin používat příbor, na stole i na talíři udržovat pořádek. (RVP PV, 2018)

Dále dítě vedeme k tomu, aby udržovalo ve svých věcech **pořádek**. Běžnou praxí v mateřských školách je zavedení značek, kdy je každému dítěti přidělena jeden obrázek. Tímto symbolem má označené všechny své věci, aby si je bezpečně poznalo (ručníky v umývárkách, úložné prostory v šatnách, výkresy se složkami, prostírání apod.). Důsledně po dětech požadujeme, aby si po skončení hry uklidilo hračky na své místo a pomůcky ze stolečků. Uklízení hraček je pro děti nepříjemná záležitost, která ke hře nepatří, obzvláště když je hraček příliš a dítě neví co s nimi. Spíše než poučovat dítě a stát nad ním, bychom se měli sehnout a za jeho spolupráce tu „spoušť“ uklidit.

Učitelé by měli posilovat vzájemné vztahy mezi dětmi, pomáhat k **vytvoření dobrého kolektivu** založeném na vzájemném respektu a pomoci. Učíme děti vzájemně si naslouchat, neskákat druhému do řeči, neubližovat si, ať už psychicky (slovně) nebo fyzicky. Výchova k toleranci je obzvláště důležitá v kolektivu dětí, ve kterém je dítě s tělesným a smyslovým postižením nebo s jinou výraznou, navenek znatelnou odlišností. Pro pochopení a přijetí těchto „jiných“ dětí jim stačí vcelku jednoduché vysvětlení. Odlišnosti mohou být dané jinou národností, kulturou, jiným jazykem, sociálním postavením, rodinnými zvyky či náboženstvím. Děti však pocítují i méně znatelné rozdíly, např. v dovednostech. (Matějček, 2005; RVP PV, 2018)

Publikace „Pravidla společného soužití v mateřské škole s obrázky“ doporučuje si k jednotlivým bodům souboru pravidel zhotovit obrázky pro větší názornost. Už sám Jan Amos Komenský v 16. století zmiňoval ve svých spisech princip názornosti a jeho neoddiskutovatelný význam při práci s malými dětmi. Obrazové ztvárnění pomáhá dětem k lepšímu porozumění a osvojení si daného požadavku. Dítě se s pravidlem snáz ztotožní, když si obrázky například vybarví nebo vylepí na stěnu. O obrázcích můžeme dětmi vést rozhovory. Schémata s pravidly třídy se objevují na místech, které jsou dětmi dobře viditelné a pojí se k pravidlům. Umisťují se do ložnice, šatny, herny ale i do umýváren. (Příkrylová, 2010)

3.2 Vymezování hranic dětem - s dětmi

Styl výchovy, ve kterém se neobjevuje nadřazenost jednoho nad druhým a neuplatňují se mocenské nástroje, Kopřiva (2005) nazývá *demokratickým stylem*. Podstatou je chování

úcty a respektu jeden ke druhému a uplatňování partnerského přístupu. Na otázku, jak dětem vytvářet hranice, odpověď zní: **nevytvářejme hranice pro děti, ale s dětmi.** (Kopřiva, 2016)

Dítě v tomto věku je schopno si pravidla zapamatovat a ví, co má a nemá dělat, aby nevybočoval z řady a byl jako ostatní. Matějček tento jev nazývá *konformitou*. Dítě je v tomto věku ochotno normy dodržovat, řídit se podle nich a mnohdy i poučuje ostatní kamarády výtkami: „to se neříká“, „nemůžeme brát ty klacky do ruky“, „musíš si vzít nejdřív prostírání“. (Matějček, 2005) Když dítě zlobí a neposlouchá, chce nás vyprovokovat a jen na sebe upozornit. Často tímto způsobem zkouší své vychovatele v pevnosti hranic. Povolnost a nedůslednost učitelů v souvislosti dodržování pravidel má na děti negativní vliv. Nerozumí, proč druhému něco „projde“ a jemu ne. Nejistota způsobena pohyblivými mantinely v pravidlech v dětech vyvolává úzkost a vzbuzuje agresivní chování. (Kopřiva, 2016)

Teyschl a Brunecký (1973) upozorňují na velmi důležitou věc, a to, že naše pravidla a zákazy nesmějí směřovat pouze k omezování dětských projevů, pasivitě či slepé poslušnosti. Aby měla tato výchova smysl, měly by děti dobře znát a *uvědomovat si smysl* a nutnost našeho požadavku! Více než na útlum dětské aktivity bychom se měli zaměřit na jeho celkový osobnostní vývoj, o který tu v první řadě jde. Účelem našich požadavků, na kterých lpíme a jejichž plnění trvale kontrolujeme, je cvičit dítě v sebeovládání a naučit ho *uvědomělé kázni*, což je otázkou výchovy vůle. Učíme ho zároveň velmi důležité schopnosti, a to neřídit se pouze přítomným okamžikem, chvilkovým přáním a pocitem, ale přemýšlet i nad cíli vzdálenějšími. (Teyschl a Brunecký, 1973)

Vymezení hranic jako psychická potřeba dítěte

Vycházíme z teorií potřeb dítěte – vnitřních pohnutek. Díky orientaci a znalosti přirozených potřeb dospělý člověk porozumí chování dětí a může s nimi pracovat efektivněji. Naplňování přirozených potřeb je důležité pro zdravý vývoj člověka; po tělesné, psychické i sociální stránce. Neuspokojení vzniklé nenaplněním potřeby po delší dobu způsobuje u dětí psychickou deprivaci s ireverzibilními následky.

Matějček (2005, s. 28-29) rozlišuje pět základních potřeb dítěte: potřeba vnější stimulace (1), potřeba vnější struktury, řádu a smysluplnosti (2), potřeba specifického sociálního objektu (3), potřeba osobně-sociálního významu (4) a potřeba otevřené budoucnosti (5). Problematiky vymezení hranic dětem se nejvíce dotýká potřeba *struktury, řádu a smysluplnosti* a zároveň odpovídá na otázku, proč je dobré a prospěšné dětem stanovovat určité hranice. Jasně hranice a určitá předvídatelnost dětem pomáhá lépe se

orientovat ve věcech a vztazích. Důležité je pro děti znát *smysl světa*. Děti potřebují rozumět obsahu a smyslu stanoveného požadavku, aby se s ním mohly ztotožnit a dodržovat ho. Děti seznamujeme s pravidly třídy jednoduchou a hravou formou, zapojujeme je do jejich vytváření a vzbuzujeme v nich aktivitu a zájem. Porozumění a nacházení smyslu je základním principem v učení.

Matějček přichází s výchovnou taktikou „něco s někým pro někoho“, která by měla posílit vůli dítěte. Prvním krokem je *spolupráce* dítěte a dospělého na *něčem dobrém*. Takto získaný pozitivní vztah v brzkém věku je dobrým předpokladem k tomu, že bude dítě rozvíjet ochotu pomoci samo od sebe, a to i vzdálenějším lidem, než je jeho rodina. Na *spolupráci* navazuje *radost*, kterou dítě vnímá velice pozitivně, zvláště když se projeví bezprostředně po oné záslužné činnosti. Pro jeho zdravý osobnostní vývoj je sdílení radosti s druhými a povzbuzení od dospělého velice důležitý. Výše zmíněné principy se nám promítají do všeho, co s dětmi ve školce děláme a mají užitek pro naše blízké i vzdálené. Může jí být básnička přednesena na besídce, kterou dítě realizuje za spolupráce učitelky (která báseň dítě naučila). Radost všech přítomných se projeví bouřlivým potleskem a úsměvy na tvářích bezprostředně po dětském výstupu. (Matějček, 2005)

3.3 Dodržování pravidel

Jaké jsou zásady efektivního předávání vhodných vzorců chování? Jak posílit motivaci dítěte k dodržování určitých norem? A jak docílit toho, aby si dítě normu osvojilo, přijalo za své a při rozhodování už nepotřebovalo jen příslib odměny?

Při předávání určitých vzorců chování je nejdůležitější zásadou ***být dobrým příkladem***. Dítěti se snaže přijímají takové normy a modely chování, které vidí u svých nejbližších. V mateřské školce si děti mohou být vzorem jeden druhému. Vědomí, že se pravidla a sankce týkají všech stejně, dětem velmi pomáhá. Zřetelným ukazatelem, co dítě ve školce smí a nesmí, co se dělá a nedělá, nejsou slova, ale hlavně chování dospělých. Ti by si měli uvědomovat, že děti silně vnímají ***činy a jejich soulad se slovy***. Stejně tak jsou děti citlivé na jejich gesta, pohledy očí a posunky v obličeji (nonverbální komunikace). Matějček (2005, s. 170) ve své publikaci vysvětluje: „*Nejvíce vychováváme, když si myslíme, že vůbec nevychováváme, tj. když se nějak vznešeně nestylizujeme, ale projevuje se prostě, upřímně, jak nám káže naše přirozenost. I ve školce nejvíce vychováváme svým osobním příkladem.*“ Dále říká: „*Do morální výchovy svých vlastních dětí, stejně jako dětí nám svěřených si vnášíme především sami sebe – a teprve na druhém místě to, co uvědoměle a cíleně chceme.*“ Na

Matějčka navazuje Kopřiva (2005) a potvrzuje, že v komunikaci nejsou důležitá jen slova, ale mnohdy je důležitější sdělení, které není vyjádřené verbálně. Tato tzv. skrytá poselství poodhalují mínění a vzájemný vztah.

Abychom ve výchově dítěte dosáhli dobrých výsledků, musíme začít učit děti včas a pamatovat, že *trpělivost růže přináší*. Děti potřebují, abychom postupovali vždy stejně, postupně po malých krůčcích a zbytečně u toho nezmatkovali. Rodiče a učitelé v MŠ by měli být důslední a požadovat *správnost vykonání činnosti*, aby předešli riziku, že se bude dítě muset v pozdějším věku přeučovat. Ochota dítěte splnit nějaký požadavek se posílí *spoluprací*, která vychází ze strany dospělého. Dítě tak můžeme povzbudit slovy: „Pojď, půjdeme ty odpadky uklidit spolu“, atd. Proto pokud učitelka vyžaduje respektování a dodržování pravidel po dítěti, musí je nejdříve sama dodržovat. (Matějček, 2005)

„*Za nezbytnou podmínku úspěšné výchovy považujeme vedle lásky také respekt k dětem*“, píše Kopřiva a kol. (2016, s. 5). Děti nejdříve potřebují pocítit respekt od dospělých k tomu, aby mohly samy respektovat okolí. Na respektování lidské důstojnosti (nevyjímaje dítěte!) je založen *partnerský přístup*. Partnerský přístup si neodporuje s nastavováním hranic a vyžadováním jeho plnění. Naopak! Jedině tak dítěti pomůžeme, aby z něho vyrostl samostatný a zodpovědný člověk s morálními hodnotami a kompetencemi řešit problémy.

Pozastavíme se u zmiňované důslednosti. Pro Severeho (2000) důslednost zaujímá vyšší pozici hodnotového žebříčku, než je vyhovění dítěti. Někdy není snadné říct „ne“ nebo „dost, to už stačilo!“, ale věrme, že tak pro dítě děláme to nejlepší, i když se nám to v tu chvíli nezdá. Naši důsledností investujeme do jeho budoucnosti. **Každý malý přestupek, který jako vychovatelé přejdeme a přehlédneme, může vyrůst ve větší problém, který se nám bude řešit ještě hůře.** (Severe, Sal., 2000) Je důležité být důsledný a trpělivý. Protože pokud třeba jen jednou nesplníme své slovo a něco dítěti projde (a to si dítě velmi dobře pamatuje), bude stále zkoušet pevnost našich příkazů. S vypočítavostí bude čekat na další naši slabou chvíli. Severe (2000) radí: „*Musíte se aktivně podílet na vytváření sebevědomí vašich dětí. Podporujte je a povzbuzujte. Kdykoliv je to možné, poskytněte jim kladnou zpětnou vazbu. Říkejte jim, že správné chování je v jejich moci. Vybudujte v nich sebedůvěru. Důvěřujte jim a ony se naučí důvěřovat samy sobě. To je ta nejlepší motivace, jako si můžete přát.*“ (s. 79)

Dodržování pravidel dětmi je podmíněno v první řadě jejich znalostí, pochopením a zvnitřněním se s jejich obsahem a smyslem. V neposlední řadě je to otázka vůle. „*Vůle je schopnost jednat uvědoměle a cílevědomě. K volnému jednání dochází po předchozím uvědomění si cíle a promyšlení způsobu jeho dosažení.*“ (Teyschl, Brunecký, 1973, s. 164) Existují lidé „slabého typu“ se slabou vůlí a lidé s převahou „vůle něco dělat“. Vůle malého

dítěte je však slabá. Nelze prohlásit, že vůli mají pevnější chlapci, nebo děvčata. Časným vedením ji však lze posílit. To je úkol vychovatelů. V mateřské škole se tak děje každodenně potlačováním svých potřeb ve prospěch vůli kolektivu, který nás tak učí trpělivosti a stálosti. Během jednoho stráveného dne v mateřské škole se dítě setká s nespočtem příležitostí k učení se sebeovládání a posílení vůle. Ať už se jedná o poslechnutí pokynu paní učitelky nebo každodenního vykonávání hygienických úkonů. Vůli můžeme záměrně posílit za pomoci hry (soutěžíme s dítětem, kdo dřív uklidí hračky do beden aj.).

3.3.1 Výchovné odměny versus sankce

I když chceme u dětí dosáhnout totožného cíle, musíme mít na paměti, že každé dítě je individuum a vyžaduje individuální přístup. Jejich odlišnými povahami a zažitými životními zkušenostmi je způsobeno, že na stejnou situaci mohou reagovat různě. Týž trest a táž odměna nemusí mít pro děti stejný význam. (Matějček, 2007)

Proces učení dítěte pravidlům, který začíná porozuměním pravidla a jeho přijetím za své, je efektivní v případě, že dítě rozumí důsledku svého činu. Za splnění nebo porušení nějakého pravidla plynou důsledky, na jejichž základě se děti učí konat rozhodnutí. Dítě by mělo vědět, co ho čeká. Za správné chování by měla přijít odměna a za nevhodné trest. Mělo by jít o konkrétní a kontrolovatelné následky. (Severe, 2000)

Matějček (2007) říká, že vhodným výchovným prostředkem je pozitivní odezva (odměna). Odměna přináší člověku příjemný a uspokojující pocit. Pod odměnou si nemusíme představovat pouze bonbony, jako odměna postačí povzbudivá slova, pochvala nebo jen úsměv. Slova ocenění a povzbuzení je obecně lepší volbou, než trest jako následek neposlušnosti. V jiné publikaci Matějček (2005, s. 170) poučuje učitele: „*Zaříd'me věci tak, aby je dítě udělalo dobře a my je za to mohli pochválit – nedopusťme, aby je udělalo špatně a my je za to měli trestat.*“

Opačným postupem je vyvolání strachu v dětech trestáním a sankciováním. Trest není v prvé řadě to, za co ho považuje vychovatel, ale to, jak ho potrestaný skutečně vnímá (totéž platí i analogicky o odměně). Trest vyvolává zahanbující a nepříjemné pocity, kterých se chce člověk co nejdřív zbavit. (Matějček, 2007) Proč někteří vychovatelé využívají trestání jako vyvození důsledků porušení pravidel? Tresty mnozí vychovatelé používají právě k tomu, aby si děti uvědomily meze chování. Využívají trestání jako výstrahu pro ostatní, upevnění moci, vyjádření msty nebo strachu o dítě. Někteří jednají ze zvyku, časového presu nebo pohodlnosti. „*Neexistují žádné správné, přiměřené či nutné tresty. Jakýkoliv trest je rizikem*

svoji podstatou.“ (Kopřiva, 2016, s. 121) Trestání může uškodit dítěti a jeho emočnímu a sociálnímu vývoji.

Pravidla by měla být neustále uváděna do praxe a dětem opakována. Kopřiva (2016) doporučuje využít přirozených důsledků oproti trestu. Uveďme pár ukázek: pokud si dítě neuklidí omalovánky po sobě ze stolečku, nebude si moci prostřít a najíst se spolu s ostatními dětmi nebo pokud se mu rozlije čaj na stůl, musí ho utřít, jinak by na něj mohla stéct čaj.

Zdroj nesprávného chování dítěte (zlobí a neposlouchá, porušuje pravidla) je skryt v nedostatečném naplnění jeho základních potřeb. Dítěti schází něco, co na první pohled neregistrujeme. Může se stát, že se dítě cítí odmítané kolektivem a nedostatečně přijímané (chybí mu pocit lásky), nebo mu dospělý vytýká nepřesnosti ve výkresu (chybí mu pocit úspěchu a uznání). **Učitel v prvé řadě neodstraňuje nežádoucí chování dítěte, ale jeho skryté příčiny.** (Kopřiva, 2016)

Tentýž autor také upozorňuje na to, že bychom neměli panikařit, když se dítě zachová „nesprávně“, i když jsme si byli do této chvíle jisti jeho znalostí pravidel. Příčinami mohou být: emoční vypětí a psychické zábrany či bloky v různých stresových situacích. Ku příkladu dítě, které je naučené a navyklé pozdravit dospělé osoby, se po příchodu nečekané návštěvy cizích lidí ocitne v zátěžové situaci a zapomene pozdravit. (Kopřiva, 2016)

V této kapitole jsme popsali, co vše je obsahem pravidel třídy mateřské školy. Byl zde předložen shodný názor dvou autorů na důležitost nastavení hranic dětem a jejich způsob realizace. Je zde podrobně popsáno, k čemu vedeme dítě předškolního věku - jaké jsou cíle předškolního vzdělávání. V posledních odstavcích byly rozvíjeny principy vhodného vymezení hranic a jejich realizace. Měli bychom se vyvarovat trestání dětí za porušení domluvy, ale spíše ho podporovat pozitivním způsobem v plnění. Na závěr uvedeme klíčové principy vymezování hranic: znalost a uvědomění si pravidla, soulad slovo - čin, zachování respektu, spolupráce, trpělivost a dobrý příklad.

4 Předškolní vzdělávání v České republice

Rámcem vzdělávací politiky a dlouhodobé záměry českého školství tvoří dokument „Národní program rozvoje vzdělávání v České republice“, tzv. Bílou knihu sepsanou v Praze 2001. „*Česká Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu.*“ (Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, 2001, s. 7) Dokument by měl být kontrolován a v případě celospolečenských změn aktualizován.

Předškolní vzdělávání je prvním stupněm ve vzdělávací soustavě platné v České republice. Předškolní vzdělávání popisuje druhá část zákona č. 561/2004 Sb. – Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Zaštiťující resort MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) vytvořil systém vzdělávacích programů, z nichž nejvyšší úrovní je státní program vzdělávání (známe i pod termínem národní kurikulum). Formuluje obecné cíle vzdělávání a kompetence potřebné pro přípravu na další stupeň vzdělávání, ale hlavně kompetence zaměřené na výchovu samostatné osobnosti. Další centrálně zpracovanou úrovní kurikulárních dokumentů jsou rámcové vzdělávací programy, které také upravují hlavní cíle, požadavky a kompetence, ale už zvláště pro jednotlivé stupně vzdělávání. Rámcové vzdělávací programy jsou pro všechny školy zapsané v rejstříku škol závazné. Nejnižší úroveň systému vzdělávacích programů představují školní vzdělávací programy, které vychází z RVP a každá škola si je vytváří sama a je jí tak umožněna větší autonomie. (Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, 2001; Školský zákon, 2004)

Děti v předškolním věku se učí morálním hodnotám a základním společenským zvyklostem rozvíjené ve školách a využívané v běžném životě. Morální výchova a předávání hodnot dítětem naplňuje v obecné formě klíčové cíle předškolního vzdělávání, které RVP PV (2018) označuje jako *rámcové cíle*. Tyto cíle v podobě výstupů označujeme jako *klíčové kompetence*, k jejichž osvojování směřuje celé předškolní vzdělávání. RVP PV definuje klíčové kompetence jako: „*Soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince.*“ (s. 10)

RVP PV (2018) definuje tyto klíčové kompetence:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence činnostní a občanské.

Pracuje-li pedagog s dětmi soustavně a cílevědomě a s využitím vzdělávacích cílů, které jsou implementovány do pravidel třídy, děti se postupně zdokonalují a vybudovávají potřebné kompetence. *Vzdělávací obsah RVP PV* je koncipován jako vnitřně propojený celek, i když je dále rozdělen do pěti okruhů. Každá z oblastí vzdělávacího obsahu v sobě zahrnuje *dílčí cíle*, které učitel sleduje. Pedagog se snaží o jejich propojení a vytvoření přirozených a účinných podmínek k učení. Uplatňuje integrovaný přístup respektující dítě jako celistvou osobnost. (RVP PV, 2018)

Jedná se o dílčí cíle v oblastech:

- biologická,
- psychologická,
- interpersonální,
- sociálně-kulturní,
- environmentální.

5 Výzkumné šetření a jeho cíle

Úvodní kapitola praktické části se věnuje výzkumnému šetření. **Cílem výzkumného šetření** je analyzovat rozdíly v typech porušovaných třídních pravidel chlapci a děvčaty a potažmo zjistit, jaká je četnost výskytu problémů s realizací pravidel u chlapců a děvčat. Rozdílnost v porušovaných pravidlech dáme do souvislostí s teoretickými poznatky získaných z pedagogicko-psychologických publikací. Na základě nich můžeme předpokládat, že se objeví malé rozdíly v typu porušovaných pravidel chlapci a děvčaty.

Pro výzkumné šetření byly stanoveny tyto 4 **výzkumné otázky**:

1. Jaká pravidla jsou nejčastěji porušovaná chlapci?
2. Jaká pravidla jsou nejčastěji porušovaná děvčaty?
3. Jakým způsobem učitelé mateřských škol učí děti pravidlům a uvádí je do jejich běžného života?
4. Jakým způsobem řeší učitel opakované nerespektování pravidla?

5.1 Metodologie výzkumu

K realizaci výzkumného šetření byla zvolena strategie kvantitativního charakteru vzhledem k povaze zkoumané problematiky. Z důvodu snahy zachycení jevu v jeho přirozeném prostředí a zajištění optimálních výsledků byla metodou sběru vybrána metoda dotazníků, tvořené uzavřenými a otevřenými otázkami. Uzavřené nabízejí respondentovi na výběr možné alternativní odpovědi a umožňují lehké zpracování. V našem případě uzavřené otázky mají charakter posuzovací stupnice, ve které respondent vyjadřuje svoje hodnocení určením na škále. Otevřené otázky umožňují volné vyjádření. Pro zpracování dat byla použita metoda analýzy, syntézy komparace. (Gavora, 2010)

Výzkumné šetření proběhne v těchto fázích:

1. definování výzkumných otázek, metod a výzkumného vzorku (říjen 2018),
2. realizace orientačního předvýzkumu, sběr dat, interpretace výsledků (listopad 2018),
3. realizace výzkumu, sběr dat a analýza výsledků (prosinec 2018 – leden 2019),
4. diskuze a závěr výzkumu (březen 2019).

5.2 Výzkumný vzorek

Zkoumaný vzorek představují děti předškolního věku docházející do mateřské školy. Cílovou skupinou respondentů jsou učitelé a učitelky mateřských škol, kteří nám poskytnou informace o dětech navštěvujících jejich mateřskou školu. Účastníci dotazníkového šetření byli vybráni náhodným výběrem a prezentují základní soubor všech učitelů a učitelek mateřských škol v České republice. Při jejich výběru nebyla stanovená kritéria: pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, délka praxe, typ předškolního zařízení apod. Dotazník byl vyvěšen na webových stránkách určených pro učitele mateřských škol a byl anonymní. Dotazník elektronické povahy nám umožnil získat větší vzorek respondentů a rychlejší návratnost. Za minimální počet vyplněných dotazníků jsem si stanovila 50. Dotazník je přiložen v Příloze 3.

5.2.1 Předvýzkumné šetření

Samotnému výzkumnému šetření, jež se stává stěžejním výzkumným nástrojem, předcházela tzv. orientační předvýzkum, který nám poskytl prvotní informace o pravidlech v mateřských školách. Jeho smyslem bylo snížit riziko neúspěchu vlastního výzkumu a ověřit vhodnost metod. Vlastní výzkum poté navazuje a problematiku dodržování pravidel rozebírá detailněji - bere v potaz pohlaví dětí. V převýzkumu bylo osloveno 20 učitelů/učitelek mateřských škol a jsou jim kladeny otázky: jaká pravidla mají ve třídě nastavená a jaká jsou nejobtížnější z hlediska dodržování. Dále nás zajímá, jakým způsobem učí děti pravidlům a řeší jejich nerespektování. Návratnost vyplněných dotazníků byla 100%. Předloha předvýzkumu je k nahlédnutí v Příloze 1 a jeho výsledky v Příloze 2.

6 Zpracování dat a výsledky výzkumného šetření

V této podkapitole kvantifikujeme a hodnotíme získaná data. Pro lepší přehlednost je dotazník rozdělen do pěti okruhů podle typu pokládaných otázek. Vstupní část dotazníku s úvodními údaji a procentuálním zastoupením chápeme jako souhrnnou charakteristiku zúčastněných respondentů. S těmito údaji pracujeme v případě výskytu zvláštností v souvislosti s odpověďmi. Při prezentování získaných dat využíváme grafy vykazující četnost jevů (tabulky ke grafům nalezneme v Příloze 4). Každému výslednému grafu je věnován komentář. Za období dvou měsíců, kdy byl formulář dotazníku online k vyplnění, se jich vrátilo 60. Všechny byly z větší části vyplněné.

Výsledky jednotlivých položek dotazníku:

1. část dotazníku

Pohlaví (60 odpovědí)

Počet žen: 60 (100%)

Počet mužů: 0 (0%)

Věk (55 odpovědí)

Průměrný věk žen: 34,5 let

Délka učitelské praxe (59 odpovědí)

Medián³ (délka praxe): 11 let

Nejvyšší dosažené vzdělání (59 odpovědí)

Vysoká škola: 32 respondentů (54,2%)

Střední odborná škola: 25 respondentů (42,4%)

Vyšší odborná škola: 2 respondenti (3,4%)

Počet chlapců ve třídě (59 odpovědí)

Medián (počet chlapců ve třídách): 13

³ Medián- hodnota, která dělí soubor hodnot na dvě poloviny (matematika.cz/median)

Počet děvčat ve třídě (59 odpovědí)

Medián (počet děvčat ve třídách): 11

Uved'te věk dětí ve třídě (heterogenní x homogenní) (59 odpovědí)

Počet heterogenních tříd: 52 (88,1%)

Počet homogenních tříd: 7 (11,9%)

Medián (věk dětí): 4 roky

2. část

Druhá část dotazníku má za cíl podat obecnou zprávu o aktuálním stavu respektování pravidel ve třídách mateřských škol. Také jsou zde zaznamenány názory učitelů na význam docházení dítěte do mateřské školy v souvislosti s učením se norem.

Otázka 1: Pokud máte u vás zaveden systém třídních pravidel, z jakého důvodu jste ho zavedli? (52 odpovědí)

Všechny odpovědi jsou kladné, tzn. že všechny respondentky mají nastavený systém pravidel v mateřské škole. Čtyři z nich uvedly, že pravidla byla ve třídě již dříve nastavená.

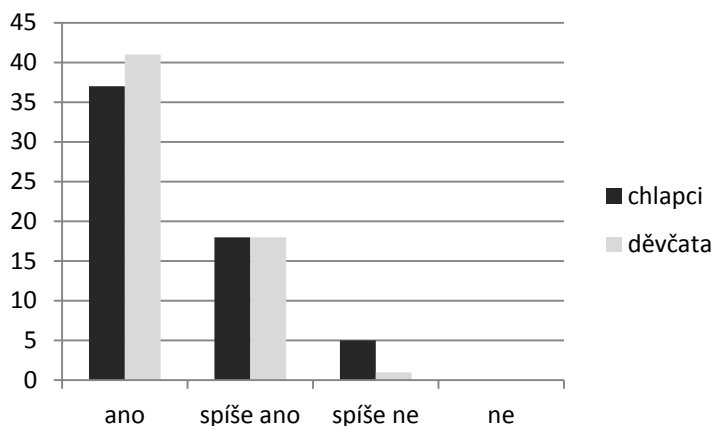
Učitelky uvedly tyto důvody zavedení systému pravidel (seřazeno sestupně dle četnosti odpovědí):

- Děti mají mantinely a pevný řád v chování,
 - osvojují si společenské normy, učí se morálce,
 - díky pravidlům se děti lépe orientují, učí se respektovat pravidla,
 - zajišťují bezpečnost,
 - pomáhají k vytváření sounáležitosti a dobrého klimatu ve třídě,
 - zajišťují lepší organizaci a plynulý chod,
 - pomáhají k dosažení výchovně-vzdělávacích cílů,
 - poskytují ochranu dítěti i učiteli,
- a další.

Otázka 2: Myslíte si, že jsou děti vhodně a dostatečně obeznámené s pravidly?

(60 odpovědí)

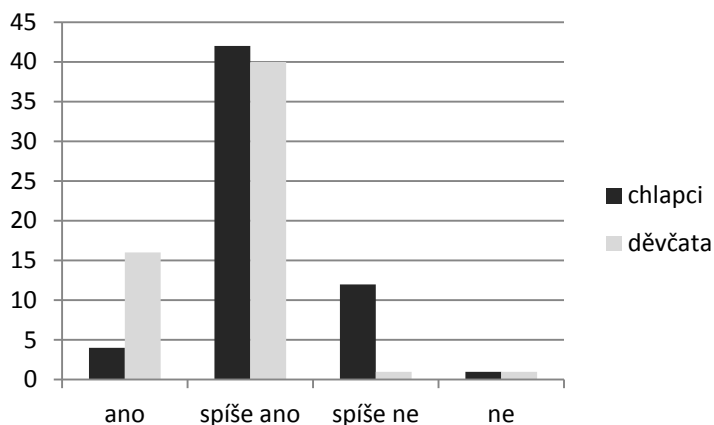
Graf č. 1: Obeznamenost s pravidly

Komentář: Učitelky zúčastněné výzkumu se domnívají, že s pravidly jsou více obeznámeny dívky než chlapci.

Otázka 3: Respektují a dodržují pravidla? (59 odpovědí)

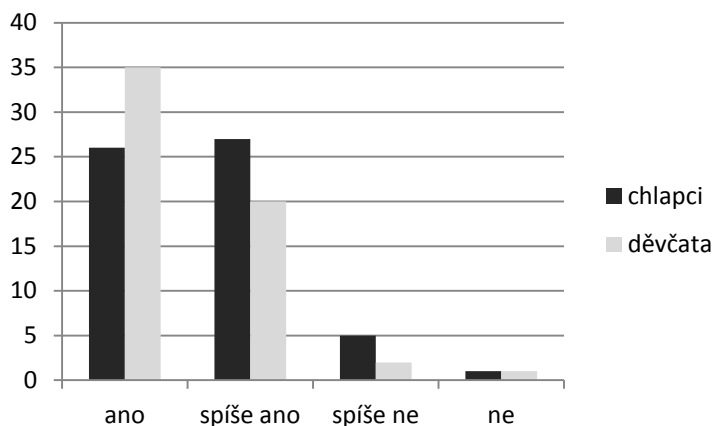
Graf č. 2: Dodržování pravidel

Komentář: Výsledná data hovoří jasně: pouze čtyři učitelky přiznaly, že chlapci dodržují pravidla. Výrazně vyšší četnost je u děvčat (16), která si vedou o mnoho lépe. Dále se zjistilo, že pravidla *spíše dodržují* chlapci a děvčata v podobném poměru (42 a 40) a *spíše nedodržují* pravidla chlapci (12).

Otázka 4: Pozorujete u dětí zlepšení v chování a osvojení si pravidel během několikaletého docházení do mateřské školy? (59 odpovědí)

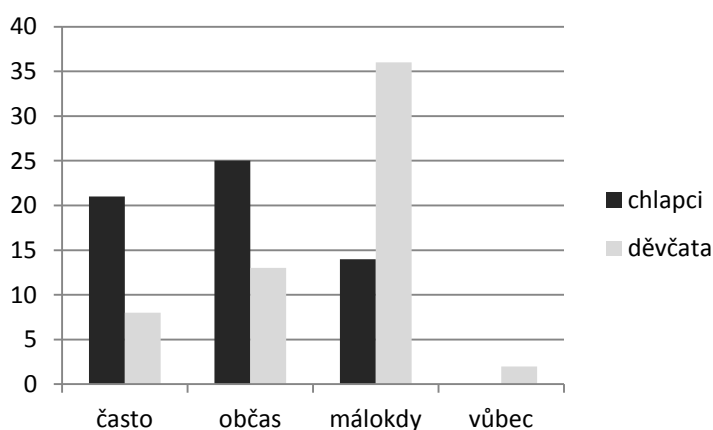
Graf č. 3: Zlepšení chování dětí během docházení do mateřské školy

Komentář: Graf č. 3 popisuje: učitelé u dětí pozorují zlepšení chování a respektování pravidel během jejich dlouhodobějšího docházení do mateřské školy.

Otázka 5: Setkáváte se u dětí s výchovnými problémy? (60 odpovědí)

Graf č. 4: Výskyt výchovných problémů u dětí

Komentář: V uvedeném grafu je zřetelný rozdíl ve výskytu výchovných problémů u děvčat a u chlapců. Výchovné problémy se týkají zejména chlapců; 21 učitelek přiznalo, že se u chlapců setkávají s výchovnými problémy *často*, zatímco u děvčat je to pouze 8 učitelek. Tato skutečnost je umocněna nejvyšším sloupcem znázorňující bezproblémovost děvčat.

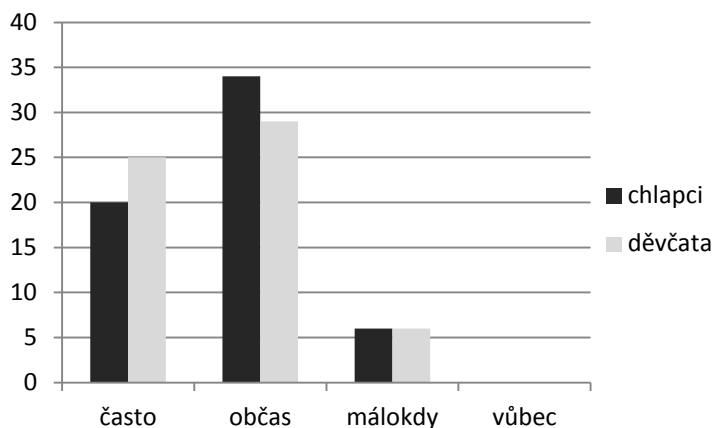
3. část

Otázky ve třetí části zachycují frekvenci výskytu konkrétního typu nežádoucího chování chlapců a děvčat v mateřské škole.

Otázka 6: Jak často se setkáváte u chlapců a u děvčat s tímto nežádoucím chováním?

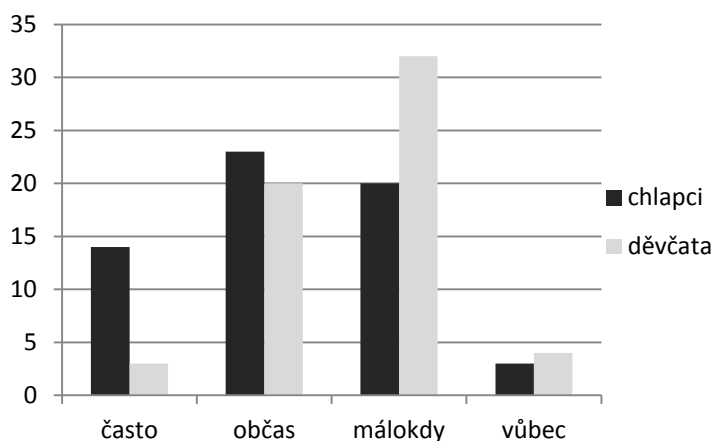
(platí pro grafy č. 5-10):

Graf č. 5: Výskyt žalování

Komentář: S žalováním se potýkají všechny zúčastněné učitelky v mateřských školách. Z grafu nejsou na první pohled patrné velké rozdíly u chlapců a u děvčat. Musíme zde však upozornit na výsledný fakt, že žalování je jednou z mála věcí, která převažuje u dívek.

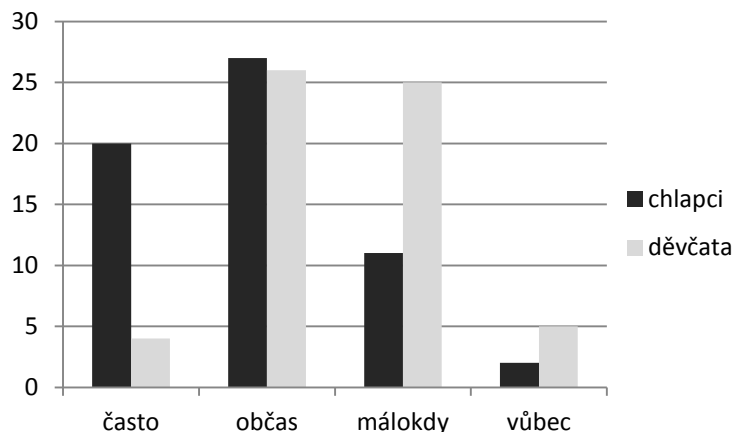
Graf č. 6: Nadávky, posměch

Komentář: Ze získaných dat vyplývá, že nadávání a posměch se týká více chlapců. Celkem 14 učitelek odpovědělo, že se setkávají s nadávkami u chlapců *často*, 23 učitelek *občas*. Pouze ve 3 případech se učitelky s nadávkami u chlapců nepotýkají *vůbec*. Děvčatům vychází

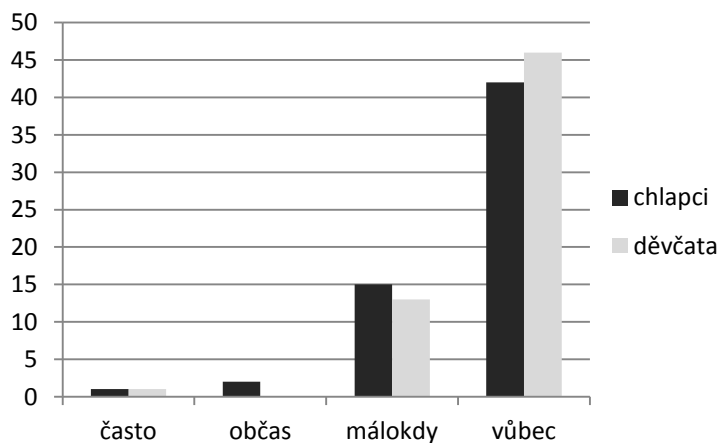
graf o něco příznivěji – u nich se pouze 3 zúčastněné respondentky setkávají s nadáváním a posměchem *často*.

Graf č. 7: Neposlušnost, nerespektování učitele

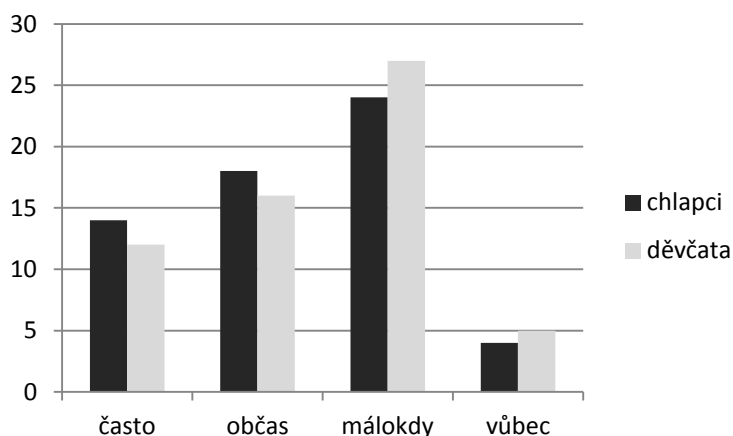
Komentář: Graf č. 7 charakterizuje různost. Neposlušnost a nerespektování učitele a jeho příkazů se týká v drtivé většině chlapců (20), děvčat pouze 4. Dokonce v 6 případech se neposlušnost u dívek nevyskytuje *vůbec*.

Graf č. 8: Krádeže

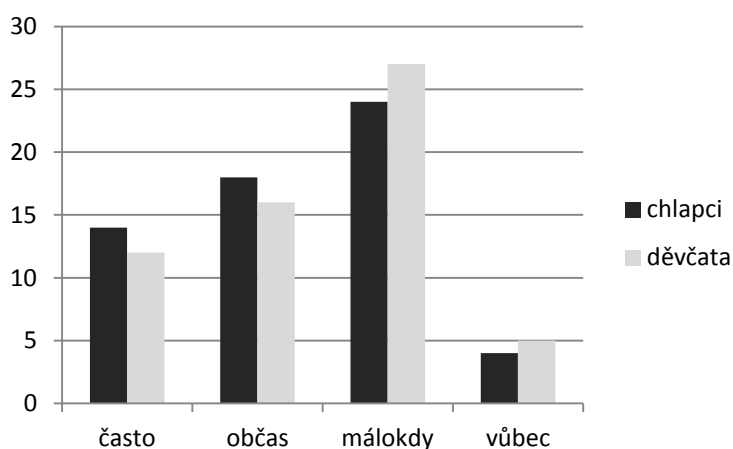
Komentář: Graf zaznamenávající výskyt krádeží přináší pozitivní data. Tento typ problémového chování se u dětí objevuje hlavně *málokdy*, či *vůbec*. Takto odpovědělo 95% učitelek.

Graf č. 9 : Hlučnost a vyrušování

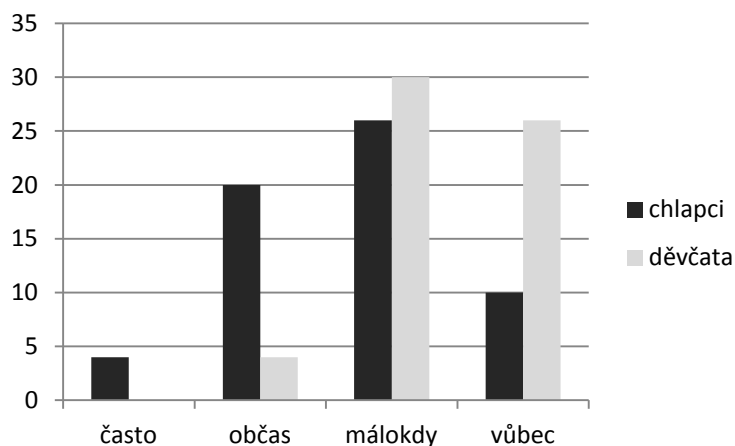
Komentář: U chlapců se s hlučností a vyrušováním učitelky setkávají *často* nebo *občas*, a to až v 54 případech! Děvčata mají s vyrušováním a hlučením menší obtíže – plyne z výsledků.

Graf č. 10: Dítě nezdraví, neděkuje, neprosí

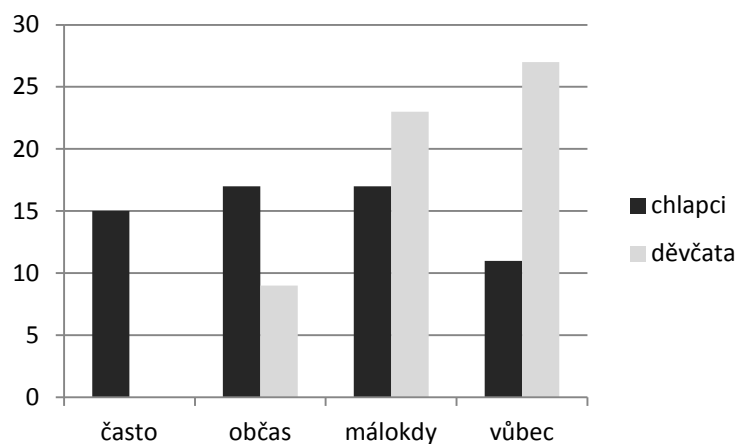
Komentář: Slušné chování a vyjadřování obsahuje ochotu poděkovat, poprosit a omluvit se. Děti se také učí pozdravit a rozloučit se s dospělou osobou. Z grafu plyne, že se zásadami slušného vyjadřování nemají velký problém ani děvčata, ani chlapci.

Graf č. 11: Vulgárnost

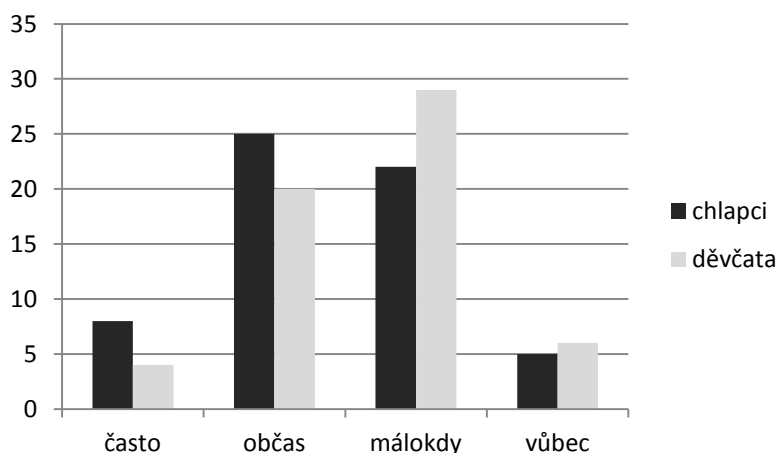
Komentář: Z grafu vyčteme, že chlapci mluví vulgárně *často* ve 4 případech, *občas* v 20, *málokdy* v 26 a *vůbec* v 10 případech. Graf vychází velice příznivě pro děvčata, která sprostě téměř nemluví (30 *málokdy*, 26 *vůbec*).

Graf č. 12: Násilí, agrese

Komentář: Z grafu můžeme vyčíst, že agresivní, až násilné chování je doménou chlapců. U dívek se nevyskytuje skoro vůbec (ve 23 případech *málokdy*, ve 27 *vůbec*).

Graf č. 13: Lhaní, podvádění

Komentář: Že *občas* chlapci zalžou, uvedlo 25 učitelek. U děvčat je to obdobné (20). Shledáváme, že nejnižší čísla se objevují v prvním a posledním sloupci. Co to znamená? Skutečnost, že lhaní a podvádění není tak frekventovaný problémový jev, ale zároveň se s ním v různé míře potýká drtivá většina učitelek.

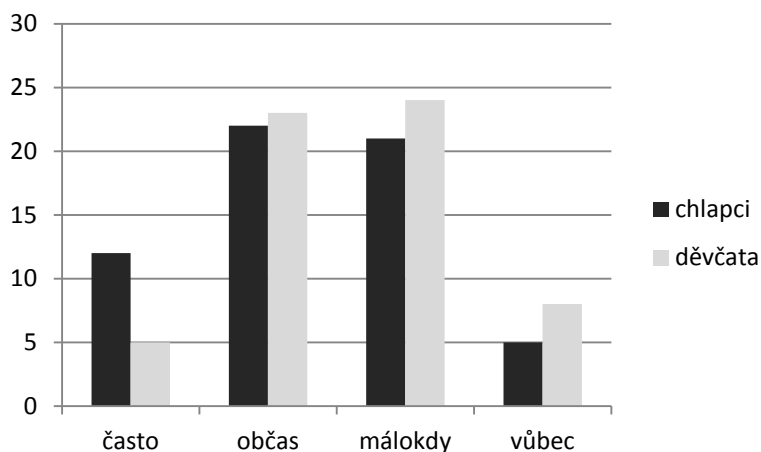
4. část

Následující část dotazníku sleduje četnost nerespektování pravidel určité oblasti. Opět nás zajímají chlapci a děvčata zvláště. Účastníci dotazníku vybírali z hodnotové škály: často, občas, málokdy, vůbec.

Otázka 7: Jak často se setkáváte u dětí s nedodržováním pravidel v těchto oblastech?

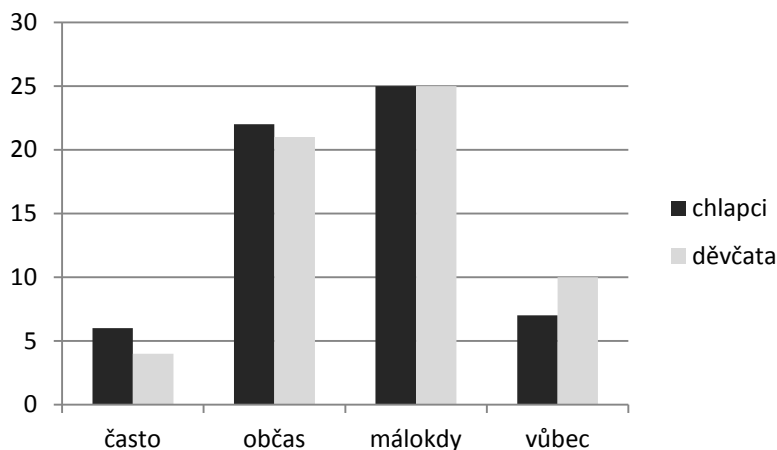
(grafy č. 14-21)

Graf č. 14: Hygiena

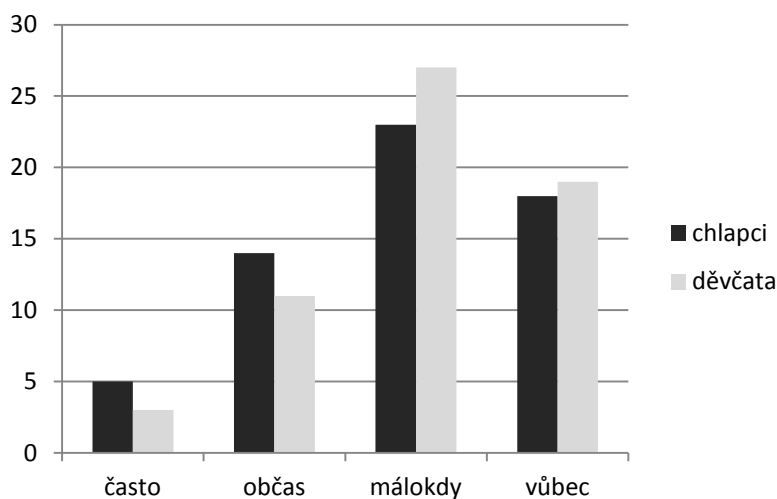
Komentář: Graf prezentující data o dodržování a nedodržování hygienických předpisů neukazuje velké rozdíly mezi chlapci a děvčaty.

Graf č. 15: Stolování a zacházení s jídlem

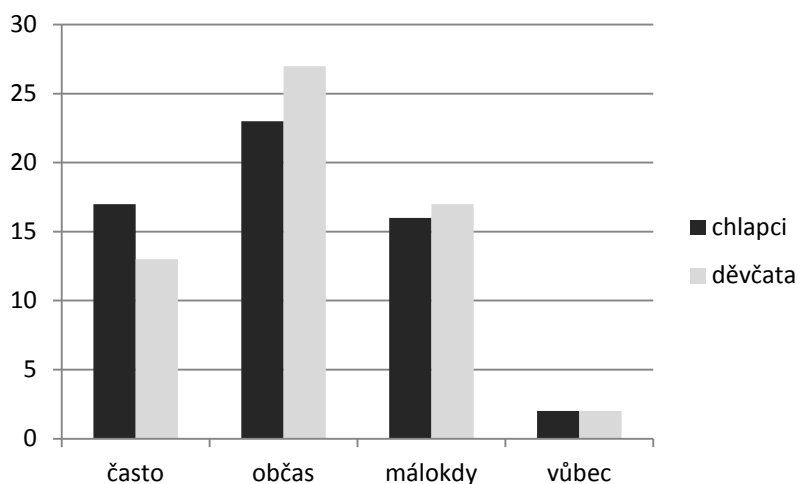
Komentář: Problémy spojené se správným stolováním a zacházením s jídlem nepatří mezi často se vyskytující. V tabulce a grafu převažují čísla, která hovoří, že s těmito nedostatky se učitelky setkávají *málokdy* (u chlapců i u děvčat uvedlo 25 učitelek).

Graf č. 16: Zachování režimu dne

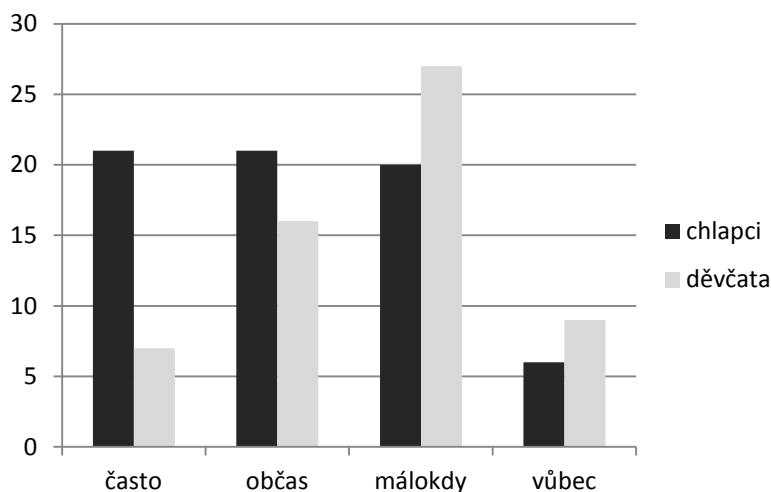
Komentář: Z grafu je patrné, že pravidlo respektování režimu dne porušují děti *málokdy*.

Graf č. 17: Udržování pořádku, uklízení si po sobě

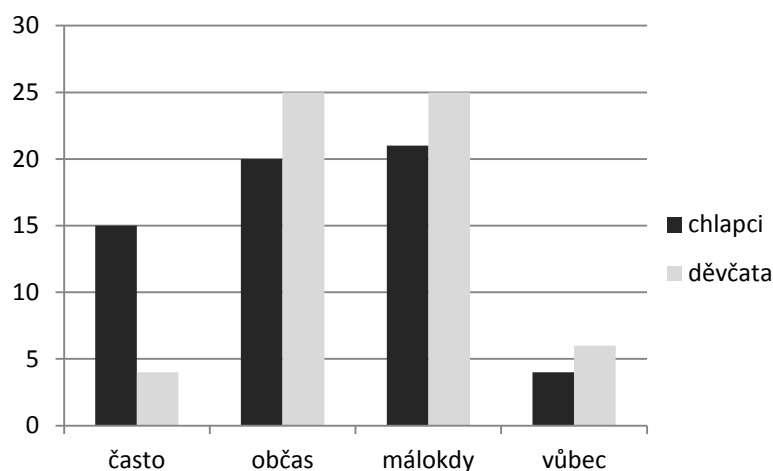
Komentář: Dle získaných dat, většina dětí – chlapců i děvčat – neudržuje pořádek a neuklízí si po sobě věci (ať už to jsou hračky, pomůcky nebo oblečení).

Graf č. 18: Bezpečnost venku (při vycházce, na zahradě)

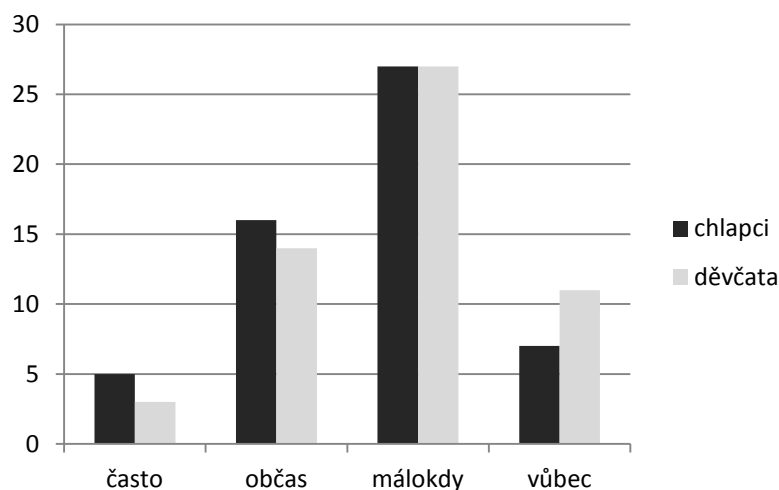
Komentář: Výsledky výzkumu říkají, že zásady bezpečnosti platné pro pobyt venku nedodržují více chlapci.

Graf č. 19: Bezpečnost uvnitř (ve třídě, při činnostech)

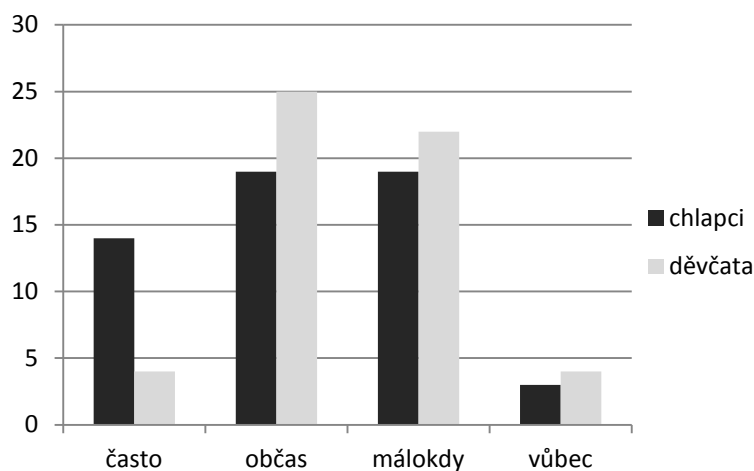
Komentář: Pokud jsme si prohlédli graf č. 18, můžeme zaznamenat jistou podobnost mezi těmito dvěma grafy zaznamenávající pravidla bezpečnosti. Pravidla bezpečnosti platné uvnitř mateřské školy, jsou náročnější na dodržování pro chlapce.

Graf č. 20: Ohleduplnost k přírodě a živým organismům

Komentář: Učitelé se setkávají *málokdy* se situacemi, kdy by děti v mateřské škole úmyslně škodily přírodě (rostlinám a zvířatům).

Graf č. 21: Společné soužití

Komentář: Zdá se, že klidné soužití v dětském kolektivu *často* narušují chlapci (uvedlo 14 učitelek), u děvčat toto uvedly pouze 4 respondentky.

5. část

Poslední část dotazníku, v pořadí pátá, obsahuje položky, které chtějí zachytit učitelovy způsoby učení dětí pravidlům, způsoby řešení jejich opakovaného nedodržování a nutnost napominání dětí. První otázka také požaduje po učitelích shrnutí nejčastěji porušovaných pravidel.

Otázka 8: Když byste měla/měl shrnout. V jaké oblasti pravidel mají chlapci a děvčata největší problémy? S čím se nejčastěji potýkáte? (57 odpovědí)

Nejčastější typy porušovaných pravidel (typy nežádoucího chování) a jejich četnost výskytu v odpovědích (pohlaví nespecifikováno):

- ubližování, násilí, agrese (15x),
- hluk, překřikování (14x),
- neudržování pořádku (8x),
- žalování (8x),
- nepozornost, vyrušování (6x),
- běhání po třídě a venku (5x),
- neposlušnost, odmítání (6x),
- neohleduplnost, nerespektování se (4x),

- neslušná slova (4x),
- hádky, spory (3x),
- nerespektování režimu dne (2x),
- nedodržování hygienických předpisů (2x).

Dále se objevily 1x tyto jevy: vyčleňování z kolektivu, plýtvání vodou, lhaní (fabulace), nepůjčování si hračky, zlobení u stolování, odmítání se zapojení do společných aktivit, ponižování.

Otázka 9: Jak u dětí řešíte „přestupky“ (nevhodné chování)? (58 odpovědí)

- Společnou domluvou, vyvozením důsledků, hledáním jiného řešení (32x),
- popsáním situace, připomenutím pravidla (15x),
- potrestáním, omezením (zákaz vykonávání nějaké činnosti, vykázání z místnosti, přidělení úkolu či práce, posazení ke stolečku apod.) (9x),
- pokáráním (7x),
- povídáním o pravidlech se všemi dětmi (6x),
- omluvou dítěte (4x),
- hravou formou, příběhem, kresbou (hraní situací, kreslení dětí, co udělalo) (4x),
- klidovou činností (uvědomění si, co dítě udělalo špatně) (3x),
- odměnou, motivací (3x),
- poukázáním na špatné příklady (2x),
- uváděním názorných ukázek (2x),
- důsledností (2x),
- konzultacemi s rodiči (1x).

Otázka 10: Jak děti učíte pravidlům a uvádíte je do jejich života? Co se vám osvědčilo?

(55 odpovědí)

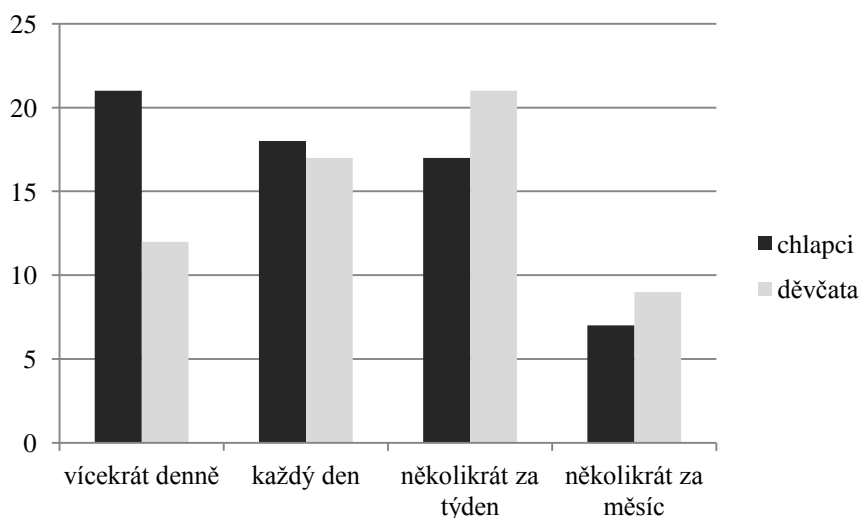
- Využití piktogramů, obrázků, kartiček (24x),
- důslednost, opakování pravidel (16x),
- zapojení dětí, učení hravou formou – hry, dramatizace, příběhy (12x),

- vysvětlování smyslu pravidla, vyvození důsledků (10x),
- využití básniček, povídek (9x),
- povídání a společná tvorba pravidel (7x),
- využití každodenních situací (4x),
- posilování správného chování (4x),
- grafické ztvárnění situací (4x),
- učitelka se snaží být pro děti vzorem (3x).

Dále se 1x objevily tyto postřehy: využít grafický záznam chování, být spravedlivý při napominání dětí, nechat dítě, aby se učilo vlastní chybou, využít viditelných míst k pověšení obrázků.

Otázka 11: Jak často děti napomínáte za nekázeň a připomínáte jim pravidla třídy?

Graf č.: 22: Frekvence napomínání za nekázeň a připomínání pravidel dětem

Komentář: Rozdíl děvčat a chlapců nalezneme i u této položky. Ta zaznamenává frekvenci .napominání učitelek za nekázeň a připomínání pravidel.

Otázka 12: Jaký je váš postoj k této problematice? Máte nějaké další postřehy?

Poznámky učitelek kategorizujeme a uvádíme tři nejčastější:

(všech 36 odpovědí je v Příloze 5)

- Je důležité mít nastavená pravidla, která jsou jasná a smysluplná.

- Je těžké navazovat na volnou výchovu v rodině, ve které děti nemají jasné hranice a nejsou zvyklé respektovat základní pravidla.
- Děti obvykle pravidla dobře znají a to, že občas zlobí a vyrušují, je u dětí běžné a přirozené.

6.1 Diskuze a shrnutí výzkumného šetření

Následující kapitola obsahuje shrnutí dílčích výzkumných zjištění, které odpovídají výzkumným otázkám stanoveným v úvodu kapitoly. Výběrový soubor, který se určil náhodným výběrem osob, je z hlediska pravděpodobnosti nejlepším výběrem. Měl by dobře reprezentovat základní soubor. (Gavora, 2010) Limit mého výzkumného šetření spatřuji v nulovém zastoupení mužů, kteří by svými zkušenostmi mohli přispět k získání reprezentativních výsledků dotazníku.

Výzkumné otázky

1. Jaká pravidla jsou nejčastěji porušována chlapci?
2. Jaká pravidla jsou nejčastěji porušována děvčaty?

Součástí souboru pravidel třídy jsou z většiny i pravidla o chování, které označujeme jako *kázeň*. O kázeňských problémech bychom mohli hovořit jako nejkritičtějších. Tato skutečnost se týká zejména chlapců. V otázce 8 jsme se ptali na nejčastější typy porušovaných pravidel. Uvedené výsledky nerozlišovaly pohlaví. Nyní předkládám výčet čtyř nejčastějších problémů u chlapců a u děvčat.

chlapci:

1. fyzické ubližování, agrese
2. nepozornost, vyrušování
3. hádky a nadávání
4. běhání po třídě a po venku

děvčata:

1. žalování
2. křičení

3. vyčleňování kamarádů
4. neuklizení

Už při prvním pohledu si povšimneme, že žádný z problémových jevů se neopakuje. Učitelky, které odpověděly na tuto otázku, si uvědomují rozdíly v chování chlapce a děvčete. Každé pohlaví má svoje preference, slabé a silné stránky. K něčemu více tíhnou a něco jako by se jich ani netýkalo.

3. Jakým způsobem učitelé mateřských škol učí děti pravidlům a uvádí je do jejich běžného života?

Po sečtení odpovědí u otázky 10 jsme došli k závěru, že učitelky nejčastěji při učení dětí pravidlům využívají různé **obrazové ztvárnění**, kartičky se symboly zobrazující pravidlo (uvedlo 24 učitelek). Třikrát se objevila poznámka, že je vyvěšují na dobře viditelné místo. 16 učitelek pokládá za důležité **opakovat** dětem pravidla, **důsledně je upozorňovat** na nedostatky, a to všem stejnou měrou, aby se předešlo zvýhodňování některých dětí. Ostatní děti poté žijí v nejistotě, zkouší učitele v pevnosti hranic a porušují domluvu. Mezi odpověďmi se také 12x objevilo, že se snaží o **aktivní zapojení dětí**. Učitelky chtějí, aby se děti s pravidly setkávaly přirozeným způsobem v zábavných formách (hrách, scénkách, příbězích), které tak činí učení příjemnější a srozumitelnější

4. Jakým způsobem řeší učitel opakované nerespektování pravidla?

První příčku ve způsobech řešení problémových situací a opakovaného nerespektování nastavených pravidel zaujímá **společná domluva, rozhovor a hledání jiného řešení** (32 odpovědí). Větší část učitelek se tak snaží vyřešit problémovou situaci poklidnou cestou, chce dítěti objasnit smysl pravidla a možné důsledky při jeho nedodržování a dohodnout se na dalším postupu. Cílem je, aby dítě pochopilo, že tak konáme hlavně pro jeho dobro. To vše je možné pouze v individuálním rozhovoru s dítětem. Dále celkem 16 učitelkám v problémových situacích pomáhá, když dítěti **připomene pravidlo**, anebo **popíše** přesně to, co dítě právě dělá. Dítě tak má možnost se nad svým chováním zamyslet a zvážit jeho vhodnost. Třetím nejzmiňovanějším způsobem, jak si poradit se zlobením dětí, je **potrestání**. Nevyskytlo se zde žádné fyzické trestání. Jde o přirozený důsledek nedodržování pravidla a může mít mnoho podob.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala úzce profilovanému tématu. Jejím cílem bylo zjistit, která pravidla v mateřské škole jsou nejčastěji porušována chlapci a která děvčaty, za obecného předpokladu, že jisté rozdíly existují. V české odborné literatuře není uvedené téma příliš rozpracováno, proto jsem narazila na nedostatek takto specificky zaměřených knih. Stěžejním zdrojem se pro mě stala publikace „Respektovat a být respektován“ od Pavla Kopřivy (2005), ze které jsem čerpala informace týkající se výchovy a vymezení hranic. Pro moji práci byla velkým přínosem a jistě by také byla dobrou inspirací pro všechny mladé rodiče.

V teoretické části byly nejdříve popsány hlavní vývojové znaky dítěte předškolního věku a původ rozdílných tendencí muže a ženy. Další kapitoly pojednávaly o mravní výchově, výchovných vlivech na dítě, pravidlech v mateřských školách a předškolním vzdělávání v České republice. Druhá část bakalářské práce byla prakticky zaměřená a spočívala v prezentaci a zpracování výsledků dotazníků určených učitelům mateřských škol. Použité metody ve výzkumné práci ve vztahu ke zkoumanému problému byly dle mého názoru využity vhodně a efektivně.

Na základě výsledků výzkumného šetření můžeme konstatovat, že se naplnil předpoklad, že nejproblematictějšími pravidly jsou kázeňská pravidla a týkají se hlavně chlapců. Ti mají větší sklony k neposlušnosti, vyrušování, nadávání, ubližování a vulgárním slovům. Jedinou věcí, se kterou mají větší problém děvčata, než chlapci, je žalování. Dále z výzkumu vyšlo, že nejefektivnějším způsobem, jak dětem představit pravidla, jsou obrázky a symboly. A jakým způsobem řeší učitelé opakované nerespektování pravidel? Pro většinu respondentek spočívá řešení ve vzájemném rozhovoru s dítětem a společném hledání jiného řešení. V odpovědích některých respondentek jsme se také mohli dočíst, že existuje rozdíl v dodržování pravidel u dětí s ohledem na jejich věk. Srovnání dodržování pravidel dětmi napříč věkovými kategoriemi by mohl být podnět pro další zkoumání a inspirace pro téma závěrečné práce.

Nyní, na závěrečných stránkách bakalářské práce mohu konstatovat, že téma, které jsem rozpracovávala, bylo sice velice zajímavé, ale relativně těžko uchopitelné. Nelehkým úkolem bylo propojit téma pravidel zasazených do prostředí mateřské školy a jejich odlišné dodržování dětmi z hlediska pohlaví. Samotná kapitola o chování a výchově je sama o sobě

velice obsáhlá. Uvědomuju si tedy plnou šíři vybraného tématu, jež jsem nebyla schopna plně obsáhnout. Je zde však prostor k jejímu možnému rozvíjení. Na základě poznatků o dodržování pravidel chlapci a děvčaty by se mohla učinit určitá opatření, například pozměnit metody učení, učinit je zábavnější a efektivnější, více prakticky zaměřené a respektující individualitu (pohlaví) jedince. Protože v mravním vývoji každého člověka jsou nejdůležitější základy, které získal výchovou v rodině a posléze i v mateřské škole, vychovatelé (rodiče a učitelé) by si měli více uvědomovat velikost svého vlivu. Předávání dětem toho nejcennějšího a nejdůležitějšího neprobíhá slovy, ale skutky a příkladem vlastního života.

Seznam použitých zdrojů

ALLEN, K. Eileen, MAROTZ Lyn R. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Portál, 2008. 192 s. ISBN 8073674212.

BIDDULPH, Steve. *Kniha o mužství*. Přeložil Marie POLASKOVÁ. Praha: Portál, 2011, 278 s. ISBN 978-80-262-0012-3.

BOKOROVÁ, Věra, Jiřina HÁJKOVÁ, Marie DAMBORSKÁ a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychologie a základy výchovy*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1978, 284 s. ISBN neuvedeno.

BRUNECKÝ, Zdeněk, TEYSCHL Otakar. *Duševní vývoj a výchova dítěte*. 3. zčásti přeprac. vyd. Praha: Orbis, 1973, 263 s. ISBN neuvedeno.

DOBSON, James C. *Výchova chlapců*. Přeložila Alena ŠVECOVÁ. Praha: Návrat domů, 2003, 318 s. ISBN 8072550829.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, 774 s. ISBN 978-80-262-0873-0.

HŘÍCHOVÁ Miloslava, NOVOTNÁ Lenka a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2004, 82 s. ISBN 8070432810.

Kolektiv autorů. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>

KOPŘIVA, Pavel a kol. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Bystřice pod Hostýnem: Spirála, 2016, 286 s. ISBN 978-80-904030-0-0.

MAREŠ, Jiří, Jan PRŮCHA a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 8071787728.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005, 182 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 6. vyd. Praha: Portál, 2007, 109 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 9788073672706.

Medián. Matematika.cz. [online] Vydavatelství Nová média, s. r. o. © 2006—2014 [cit. 2019-04-03] Dostupné z: <https://matematika.cz/median>

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání - nakladatelství Tauris, 2001. [cit. 2019-01-13].

ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolocenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

PŘIKRYLOVÁ, Milada. *Pravidla společného soužití v mateřské škole s obrázky a očekávanými výstupy dle RVP PV*, ilustrace Gabriela Přikrylová. 22 s. Nakladatelství: Přikrylová Milada Plus, Kroměříž, 2010. ISBN 978-80-87165-41-6.

ROGGE, Jan-Uwe. *Děti potřebují hranice*. Přeložila Alžběta SIROVÁTKOVÁ. Praha: Portál, 1996, 131 s. ISBN 807178088X.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014, 390 s. ISBN 978-80-262-0772-6.

SEVERE, Sal. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*. Přeložil Milan KOLDINSKÝ. Praha: Portál, 2000, 195 s. ISBN 8071783684.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2012, 531 s.
ISBN 978-80-246-2153-1.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [online] 2004 [cit. 2019-02-09] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

Seznam příloh

Příloha 1: Předvýzkumný dotazník

Příloha 2: Výsledky předvýzkumného šetření

Příloha 3: Výzkumný dotazník

Příloha 4: Tabulky ke grafům č. 1-22

Příloha 5: Poznámky respondentek k tématu dodržování pravidel

Příloha 1: Předvýzkumný dotazník

Dobrý den, vážení pedagogové,

jmenuji se Barbora Kadová a studuji 3. ročník - obor Učitelství pro mateřské školy. Téma mé bakalářské práce je *Pravidla ve třídě v MŠ a jejich dodržování chlapci a děvčaty*. Prosím vás o vyplnění krátkého dotazníku – tzv. předvýzkumu, který mi poskytne informace nutné k realizaci výzkumu.

Budu ráda, když se rozepíšete. Děkuji za váš čas a ochotu!

1. Jaká pravidla máte zavedena ve vaší třídě (co je jejich obsahem)?
2. S jakými pravidly a jejich dodržováním mají děti nejčastěji problémy?
3. Jakým způsobem uvádíte třídní pravidla do života dětí a dbáte na jejich dodržování?
4. Jak řešíte problémové situace a opakované nerespektování pravidel?

Příloha 2: Výsledky předvýzkumného šetření

Předvýzkumné šetření obsahovalo čtyři základní otázky. Níže je uveden výčet všech odpovědí bez ohledu na jejich četnost:

Otázka 1: Jaká pravidla máte zavedena ve vaší třídě (co je jejich obsahem)?

- **Slušné chování a vyjadřování** - zdravíme se, používáme slova: děkuji, prosím, promiň, nemluvíme sprostě,
- **pravidla při práci a různých činnostech** – dodržujeme bezpečnost při práci, dbáme pokynů učitele, děláme jen to, co máme dovolené,
- **bezpečnost při pobytu ve školce** - neběháme, neskáčíme po třídě,
- **respektování učitele** - posloucháme učitele, neskáčíme mu do řeči, respektujeme jeho autoritu a jeho příkazy,
- **pěkná hra a pořádek** - hrajeme si všichni spolu, neničíme hračky, uklízíme si je po sobě na své místo,
- **soužití a vycházení s ostatními** - všichni spolu kamarádíme, nikoho nevyčleňujeme, domlouváme se, spory řešíme slovy, respektujeme ostatní,
- **ohleduplnost ke druhým** - neskáčíme si do řeči, nekřičíme na druhého, nežalujeme zbytečně na druhé, neubližujeme si, mluvíme o sobě hezky,
- **hygiena** - myjeme si ruce mýdlem, ale neplýtváme jím, ruce si myjeme po toaletě a před jídlem,
- **stolování** - správně stolujeme, nemluvíme u jídla, nejsme vybíraví v jídle, jídlo minimálně vždy ochutnáme,
- **režim dne** - respektujeme denní režim a řád ve školce, zapojujeme se do všech aktivit.

Otázka 2: S jakými pravidly a jejich dodržováním mají děti nejčastěji problémy?

- Neposlušnost,
- hlučnost, vykřikování,
- žalování,
- sprostá slova,
- násilí, agrese, ubližování,

- skákání si do řeči,
- pobíhání po třídě.

Otázka 3: Jakým způsobem uvádíte třídní pravidla do života dětí a dbáte na jejich dodržování?

- Zábavnou formou, formou hry,
- motivací (básničkami, říkadly),
- příkladem (jak to dělají ve vedlejších třídách),
- rozebráním situace, individuálním rozhovorem s dítětem,
- společným zopakováním,
- důsledností, spravedlností.

Otázka 4: Jak řešíte problémové situace a opakované nerespektování pravidel?

- Rozborem a vyřešením vzniklé situace s dítětem,
- společnou domluvou,
- častým opakováním pravidel,
- vyzdvihováním a odměňováním žádoucího chování,
- každodenní prací a motivací dětí,
- potrestáním (úkoly navíc, přesazení k jinému stolečku, zákazem nějaké činnosti, např. chvíli si nesmí hrát, vstanou dřív),
- odebíráním odměny (nedostanou bonbon),
- ignorací, jednáním v klidu.

Příloha 3: Výzkumný dotazník

Dotazník

Dobrý den, vážení pedagogové,
jmenuji se Barbora Kadová a studuji obor Učitelství pro MŠ na Univerzitě Palackého v Olomouci. Třetí ročník uzavírám bakalářskou prací, ve které srovnávám dodržování pravidel ve třídě chlapci a děvčaty předškolního věku. Budu ráda, když vyplníte tento krátký anonymní dotazník a podpoříte tak mé úsilí o úspěšné zakončení studia.

Děkuji za váš čas a ochotu!

Pohlaví:

Věk:

Délka vaší učitelské praxe:

Nejvyšší dosažené vzdělání:

Počet chlapců ve třídě: děvčat:

Uveďte věk dětí ve třídě (*heterogenní* x *homogenní*):

Pokud máte u vás zaveden systém třídních pravidel, z jakého důvodu jste ho zavedli?

*Odpovídejte prosím zvlášť na chlapce a děvčata.
Vaši odpověď zakroužkujte.*

CHLAPCI

DĚVČATA

Myslíte si, že jsou vhodně a dostatečně obeznámeni s pravidly?	<i>ano – spíše ano – spíše ne – ne</i>	<i>ano – spíše ano – spíše ne – ne</i>
Respektují a dodržují pravidla?	<i>ano – spíše ano – spíše ne – ne</i>	<i>ano – spíše ano – spíše ne – ne</i>
Pozorujete u dětí zlepšení v chování a osvojení si pravidel během několikaletého docházení do MŠ?	<i>ano – spíše ano – spíše ne – ne</i>	<i>ano – spíše ano – spíše ne – ne</i>
Setkáváte se s výchovnými problémy?	<i>ano – spíše ano – spíše ne – ne</i>	<i>ano – spíše ano – spíše ne – ne</i>
Jak často se setkáváte u dětí s tímto nežádoucím chováním? Zakroužkujte příslušné číslo.		
<i>1- často, 2 - občas, 3- málokdy, 4 - vůbec</i>		
<i>DĚVČATA</i>		
<i>žalování</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>nadávky, posměch</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>neposlušnost, nerespektování paní učitelky</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>Krádeže</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>

<i>hlučnost, vyrušování</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>nezdraví, neděkují, neprosí</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>Vulgárnost</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>násilí, agrese</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>lhaní, podvádění</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
Jak často se setkáváte u dětí s NEDODRŽOVÁNÍM pravidel v těchto oblastech?		
<i>1- často, 2 - občas, 3- málokdy, 4- vůbec</i>		
<i>hygiena – umývání si rukou, toaleta,...</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>stolování a zacházení s jídlem</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>udržování pořádku, uklizení si po sobě</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>bezpečnost venku – na vycházce, zahradě,...</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>bezpečnost uvnitř - ve třídě a při činnostech</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>ohleduplnost k přírodě a živým organismům</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
<i>společné soužití - vycházet s ostatními,...</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>	<i>1 – 2 – 3 – 4</i>
	CHLAPCI	DĚVČATA
Když byste měla/měl shrnout. V jaké oblasti pravidel mají největší problémy? S čím se nejčastěji potýkáte?		
Jak řešíte tyto „přestupky“?		
Jak děti učíte pravidlům a uvádíte je do jejich života? Co se vám osvědčilo?		
Jak často děti napomínáte za nekázeň a připomínáte jim pravidla třídy?	několikrát za den každý den několikrát za týden několikrát za měsíc	několikrát za den každý den několikrát za týden několikrát za měsíc
Jaký je váš postoj k této problematice? Máte nějaké další postřehy?		

Příloha 4: Tabulky ke grafům č. 1-22

Tabulka č. 1: Obeznamenost s pravidly

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>ano</i>	37	41
<i>spíše ano</i>	18	18
<i>spíše ne</i>	5	1
<i>ne</i>	0	0

Tabulka č. 2: Dodržování pravidel

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>ano</i>	4	16
<i>spíše ano</i>	42	40
<i>spíše ne</i>	12	1
<i>ne</i>	1	1

Tabulka č. 3: Zlepšení chování dětí během docházení do mateřské školy

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>ano</i>	26	35
<i>spíše ano</i>	27	20
<i>spíše ne</i>	5	2
<i>ne</i>	1	1

Tabulka č. 4: Výskyt výchovných problémů u dětí

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>ano</i>	21	8
<i>spíše ano</i>	25	13
<i>spíše ne</i>	14	36
<i>ne</i>	0	2

Tabulka č. 5: Výskyt žalování

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	20	25
<i>občas</i>	34	29

<i>málokdy</i>	6	6
<i>vůbec</i>	0	0

Tabulka č. 6: Nadávky a posměch

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	14	3
<i>občas</i>	23	20
<i>málokdy</i>	20	32
<i>vůbec</i>	3	4

Tabulka č. 7: Neposlušnost, nerespektování učitele

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	20	4
<i>občas</i>	27	26
<i>málokdy</i>	11	25
<i>vůbec</i>	2	5

Tabulka č. 8: Krádeže

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	1	1
<i>občas</i>	2	0
<i>málokdy</i>	15	13
<i>vůbec</i>	42	46

Tabulka č. 9: Hlučnost a vyrušování

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	28	14
<i>občas</i>	26	33
<i>málokdy</i>	5	12
<i>vůbec</i>	1	1

Tabulka č. 10: Dítě nezdraví, neděkuje, neprosí

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	14	12

<i>občas</i>	18	16
<i>málokdy</i>	24	27
<i>vůbec</i>	4	5

Tabulka č. 11: Vulgárnost

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	4	0
<i>občas</i>	20	4
<i>málokdy</i>	26	30
<i>vůbec</i>	10	26

Tabulka č. 12: Násilí, agrese

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	15	0
<i>občas</i>	17	9
<i>málokdy</i>	17	23
<i>vůbec</i>	11	27

Tabulka č. 13: Lhaní, podvádění

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	8	4
<i>občas</i>	25	20
<i>málokdy</i>	22	29
<i>vůbec</i>	5	6

Tabulka č. 14: Hygiena

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	12	5
<i>občas</i>	22	23
<i>málokdy</i>	21	24
<i>vůbec</i>	5	8

Tabulka č. 15: Stolování a zacházení s jídlem

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	6	4
<i>občas</i>	22	21
<i>málokdy</i>	25	25
<i>vůbec</i>	7	10

Tabulka č. 16: Zachování režimu dne

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	5	3
<i>občas</i>	14	11
<i>málokdy</i>	23	27
<i>vůbec</i>	18	19

Tabulka č. 17: Udržování pořádku, uklízení si po sobě

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	17	13
<i>občas</i>	23	27
<i>málokdy</i>	16	17
<i>vůbec</i>	2	2

Tabulka č. 18: Bezpečnost venku (při vycházce, na zahradě)

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	21	7
<i>občas</i>	21	16
<i>málokdy</i>	20	27
<i>vůbec</i>	6	9

Tabulka č. 19: Bezpečnost uvnitř (ve třídě, při činnostech)

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	15	4
<i>občas</i>	20	25

<i>málokdy</i>	21	25
<i>vůbec</i>	4	6

Tabulka č. 20: Ohleduplnost k přírodě a živým organismům

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	5	3
<i>občas</i>	16	14
<i>málokdy</i>	27	27
<i>vůbec</i>	7	11

Tabulka č. 21: Společné soužití

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>často</i>	14	4
<i>občas</i>	19	25
<i>málokdy</i>	19	22
<i>vůbec</i>	3	4

Tabulka č. 22: Frekvence napomínání za nekázeň a připomínání pravidel dětem

	<i>chlapci</i>	<i>děvčata</i>
<i>vícekrát denně</i>	21	12
<i>každý den</i>	18	17
<i>několikrát za týden</i>	17	21
<i>několikrát za měsíc</i>	7	9

Příloha 5: Poznámky respondentek k tématu dodržování pravidel

Jaký je váš postoj k této problematice? Máte nějaké další postřehy?

(36 odpovědí, upravena je pouze gramatická stránka jazyka):

1. Pravidla jsou důležitá! Musí být důsledná, smysluplná
2. Na pravidla třídy upozorňujeme i rodiče a jsou s nimi seznámeni na nástěnce. Někdy je využijeme i při výtvarné výchově "nakresli, co se ti nelíbí...". Na internetu je množství nápadů k této problematice, každá třída si je tvoří po svém. Všechny třídy se však touto problematikou zabývají. Někdy stačí jen ukázat na obrázek a dítě ví, kde chybovalo. Doporučuji všem k zavedení pravidel. Jsou to takové první dětské "zákony".
3. Pravidla máme ve všech pěti třídách MŠ. Každá třída má svá pravidla, i když velmi podobná. S pravidly jsou seznámeni i rodiče na nástěnce. Děti upozorňují své kamarády na neplnění pravidel "ve školce se neběhá". Někdy stačí jenom ukázat na obrázek. Pro děti velmi dobrá motivace. Některá pravidla vymýšlejí i samy děti.
4. V rodinách se nedodržují pravidla a nenastavují se dětem hranice.
5. Pravidla jsem daná, a ty se dodržují.
6. Nemám.
7. Připadá mi, že děti nejsou díky volné výchově a rodičovské nedůslednosti zvyklé respektovat jakákoli pravidla, proto jen s obtížemi zvládají pravidla třídní. To, že znění pravidel znají a rozumějí jim, se dá snadno poznat podle toho, že dodržování vyžadují od druhých (u sebe ale jejich porušování nevidí)
8. Problémy se společenskými pravidly mají často i rodiče, je potom těžké vyžadovat je po dětech.
9. Děti poznají a velmi dobře vycítí, co smí a nesmí, a autoritu také. Hodně si všímají, jak se jejich učitelky chovají a přebírají to...a společným působením a stejnými názory obou učitelek se třídní pravidla naučí a dodržují krásně ☺
10. Pravidla nebo rituály jsou potřeba. Je to především ve prospěch dětí. Jednou opustí školu a zjistí, že v každodenním životě budou nuceni pravidla dodržovat. Dokud tuto věc nepochopí, naše společnost a především rodiče, nesjednáme žádnou nápravu.
11. Spousta přestupků je z nepozornosti. Jsou v zajetí své hry... A ten "mimo hru" jde často žalovat.
12. Výchova z rodiny.
13. Spolupracovat na pravidlech i s rodiči.
14. Ani ne.
15. U malých dětí opakovat, opakovat, opakovat.
16. Minimum pravidel a všechny dodržovat na 100%.
17. Ne.
18. Špatné vedení z rodiny, rodiče spíše poslouchají děti, aby měli od nich klid.
19. Děti mají ohledne řádu a dodržování pravidel malé základy z domova. Po příchodu do MŠ je pro ně dodržování pravidel a "fungování" ve skupině dětí náročné – už se vše

netočí jen kolem nich. Jedná se o děti, které nastoupily k předškolnímu vzdělání prvním rokem, kvůli povinnému předškolnímu vzdělávání.

20. Děti mají rok od roku větší potíže s dodržováním pravidel, vzhledem k přístupu rodičů. Doma mohou vše, pravidla chybí již v rodině. Rodiče skáčou, jak děti pískají!!!
21. Děti si pravidla velmi rychle zapamatují, teoreticky je vysvětlí, s dodržováním je to někdy horší. Jsou to ale děti a nemůže být vše na 100% :-) Přesto myslím, že pravidla usnadňují společné soužití.
22. Je to dennodenní práce.
23. Děti přicházejí z rodin většinou úplně bez hranic. Zde v MŠ je přijmou a dodržují, fungují, jsou spokojené, vědí, kde jsou hranice a mají tak pocit bezpečí.
24. Bude hůř
25. Nerada bych, aby výsledky vyšly zkreslené. Mám malou třídu o 20 dětech a je to skvělá třída, už je mám druhým rokem a jsme opravdu skvělá parta. To, že jsou děti hlučné, nebo běhají, to dle mého názoru patří k jejich potřebám, k jejich věku. Společně se tedy učíme naše projevy kultivovat a vybírat pro vybití vhodný prostor (časově i fyzicky).
26. Ráda bych okomentovala "žalování", aby nedošlo k omylu. Tento pojem u nás ve třídě neexistuje. Učíme děti říkat: Mně se to nelíbí, nedělej mi to, já nechci, ne. Nejprve chceme, aby to zkusily vyřešit samy, pokud se jim to nepodaří, mají si říci o pomoc paní učitelce, a ta jim dle situace pomůže najít nejvhodnější řešení. (Dle mého názoru totiž zakazování "žalování" vede k agresii nebo šikaně. Nemůžeme po malých dětech chtít, aby v klidu vyřešily situaci, kterou často ani dospělí neumějí řešit, navíc děti ještě nemají vycvičený mechanismus pro ovládání emocí, a tak snadno někoho kousnou, nebo plácnou, není-li jim pomoheno jinak).
27. Být důsledný, mít autoritu.
28. Pevné hranice, ale s pochopením důvodu špatného jednání, hlavně klidně a s otevřeným srdcem. Přátelské prostředí, uznání vlastní chyby, spravedlivé chování ke všem, samozřejmě s ohledem na věk.
29. Důslednost!
30. Mám náročnou třídu, kázeň sama o sobě je velkou slabinou.
31. Připomínat a trpělivost.
32. Pravidla jsou důležitá pro všechny. Děti je budou muset dodržovat celý život. My je taky musíme dodržovat. Čím dřív se to naučí, tím lépe.
33. Pravidla jsou důležitá, děti mají nějaké hranice a něco musí dodržovat, respektovat. Často to doma nedělají, ale jakmile překročí práh třídy "jedou jako hodinky" :-)
34. Nic.
35. Negativní projevy (pokud to není agresivita vůči druhým) se snažit ignorovat, všimnout si a oceňovat kladné a žádoucí chování. Je to o změně postoje učitelky k negativním projevům a neříkám, že je to snadné. Tento přístup se mi ale osvědčil.
36. Je dobré se stále vzdělávat a děti motivovat! Též rozhovory s rodiči nepodceňovat. Pokud nějaký problém se vyskytne, řešit ho a vysvětlovat dětem.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Barbora Kadová
Katedra nebo ústav:	Psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Josef Konečný, CSc.
Rok obhajoby:	2019

Název závěrečné práce:	Analýza rozdílů dodržování třídních pravidel v MŠ chlapci a děvčaty předškolního věku
Název závěrečné práce v angličtině:	An analysis of differences in compliance with class rules in kindergarten by boys and girls of pre-school age
Anotace závěrečné práce:	<p>Bakalářská práce pojednává o problematice pravidel v mateřských školách. Konkrétně sleduje a analyzuje rozdíly v dodržování pravidel chlapci a děvčaty předškolního věku. Mateřská škola je prvním místem, kde dítě navazuje dlouhodobější kontakty se svými vrstevníky a učí se podřizovat určitému režimu a řádu. Aby byla pravidla v mateřských školách účinná, musí být konkrétní, smysluplná a dětem srozumitelná. Díky nim se dítě učí kultivaci vlastního chování a vyjadřování a základním společenským zvyklostem.</p> <p>Praktická část spočívala v dotazníkovém šetření, jehož cílem bylo zpracovat informace týkající se dodržování pravidel chlapci a děvčaty v mateřských školách. Výsledky výzkumu ukázaly, že nejobtížnější pravidla k dodržování jsou kázeňská pravidla a potýkají se s nimi zejména chlapci.</p>
Klíčová slova:	Dítě předškolního věku, třídní pravidla, dodržování pravidel, děvčata a chlapci
Anotace v angličtině:	<p>My final work is about an issue rules in kindergarten. We focus on differences in respecting rules by preschool boys and girls. The kindergarten is the first place where kids establish long-term relationships and they learn to obey regime and orders. The rules must be specific and meaningful for children. Thanks to them they learnt to cultivate their behavior and have basic social habits.</p> <p>In the practical part there was a questionnaire survey, where we wanted to get information about respecting rules by preschool boys and girls. The research results showed that the</p>

	most difficult rules for adherence are disciplinary rules, and this is especially true for boys.
Klíčová slova v angličtině	Preeschool child, class rules, compliance rules, boys and girls
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1: Předvýzkumný dotazník Příloha 2: Výsledky předvýzkumného šetření Příloha 3: Výzkumný dotazník Příloha 4: Tabulky ke grafům č. 1-22 Příloha 5: Poznámky respondentek k tématu dodržování pravidel
Rozsah práce:	49 s.
Jazyk práce:	Český jazyk